

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK BİLİM DALI

ÖĞRENCİLERİN MÜKEMMELİYETÇİLİK TUTUMLARI İLE ANNE BABA
TUTUMLARININ KARŞILAŞTIRMALI İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Şahin KESİCİ

HAZIRLAYAN
Mustafa SATILMIŞ

KONYA-2010

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Mustafa SATILMIŞ

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Mustafa Satılmış tarafından hazırlanan “Öğrencilerin Mükemmeliyetçilik Tutumları İle Anne Baba Tutumlarının Karşılaştırmalı İncelenmesi” başlıklı bu çalışma 19.02.2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd.Doç.Dr. Şahin KESİCİ	Danışman	İmza
Yrd.Doç.Dr. Coşkun ARSLAN	Üye	İmza
Doç.Dr. Mehmet Engin DENİZ	Üye	İmza

ÖNSÖZ

Çocuğun psikolojik ve sosyal gelişiminde anne babanın tutumlarının etkisi büyüktür.Eğitim alanındaki teknolojik gelişmeler ne kadar ileri safhada olursa olsun dün olduğu gibi bu günde çocuğun eğitiminden birinci derecede aile sorumlu olacaktır.

Anne - babanın çocukla ilişkisi üzerinde yapılmış birçok araştırma ve yazılı birçok kaynak vardır. Bu araştırmalarda vurgulanan genel fikirlere göre, ebeveynin, özellikle annenin çocukla olan etkileşimi, çocuğun fiziksel, duygusal, sosyal ve zihinsel gelişiminin ve kişiliğinin ortaya çıkmasında çok büyük oranda etkili olduğu görülmüştür.

Bu araştırmada Selçuklu Konya Atatürk Anadolu Öğretmen Lisesi Öğrencilerinin Mükemmeliyetçilik tutumları ile Anne baba tutumlarının incelenmesi sonuncunda veriler elde edilmiştir. Bu araştırma Lise öğrencilerinin mükemmeliyetçilik ve anne baba tutumlarının cinsiyet, sınıf, anne babanın eğitim düzeyi ve ailenin geliri değişkenleri açısından anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını ve öğrencilerinin Mükemmeliyetçilikleri ile Anne Baba Tutumları arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olup olmadığını saptamak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Bu araştırmanın gerçekleştirilmesinde yardımlarını esirgemeyen,eleştiri ve önerilerde beni yönlendiren danışmanım Sayın **Yrd.Doç.Dr.Şahin KESİCİ**'ye çok teşekkür ederim.

Mustafa SATILMIŞ
KONYA-2010

ÖZET

Bu araştırma Lise öğrencilerinin mükemmeliyetçilik ve anne baba tutumlarının cinsiyet, sınıf, anne babanın eğitim düzeyi ve ailenin geliri değişkenleri açısından anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını ve öğrencilerinin Mükemmeliyetçilikleri ile Anne Baba Tutumları arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olup olmadığını saptamak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Bu araştırmanın araştırma grubunu Konya İli Selçuklu İlçesi Atatürk Anadolu Öğretmen Lisesinde okuyan 400 Öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencileri 155'i kız öğrenci ve 245'i ise erkek öğrencidir. Öğrencilerin 114'ü birinci sınıf, 106'sı ikinci sınıf, 94'ü üçüncü sınıf ve 86'sı ise lise dördüncü sınıf öğrencisidir.

Bu çalışmada Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği ve Anne Baba Tutumları Ölçeği kullanılmıştır. Ayrıca çalışmaya katılan öğrencilerin demografik özelliklerini belirlemek amacıyla, araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu öğrencilere uygulanmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre cinsiyet değişkeni açısından düzen, hatalara aşırı ilgi ve kişisel standartlar alt boyutlarında anlamlı düzeyde bir farklılaşma saptanmazken, davranışlardan şüphe, aile beklentileri ve ailesel eleştiri alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılaşma saptanmıştır. Cinsiyet değişkeni açısından algılanan anne baba tutumlarında ise anlamlı düzeyde farklılaşma gözlenmiştir. Kız öğrencilerin, demokratik olarak algılanan anne baba tutumu puanlarının erkek öğrencilere göre yüksek; erkek öğrencilerin, koruyucu olarak algılanan anne baba tutumu puanlarının kız öğrencilere göre yüksek ve erkek öğrencilerin otoriter olarak algılanan anne baba tutumu puanlarının kız öğrencilere göre yüksek olduğu belirlenmiştir.

Mükemmeliyetçilik alt boyutlarından düzen, hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe ve kişisel standartlar puan ortalamalarının sınıf değişkenine göre farklılaşma bulunmuştur. Aile beklentileri ve ailesel eleştiri alt boyutlarında ise sınıf değişkeni açısından anlamlı düzeyde bir farklılaşma bulunmamıştır. Sınıf değişkenine göre öğrencilerin algılanan anne-baba tutumu alt boyutları olan demokratik, koruyucu ve otoriter alt boyutlarında anlamlı düzeyde bir farklılaşma saptanmamıştır.

Öğrencilerin mükemmeliyetçilik alt boyutlarından düzen, hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, aile beklentileri ve kişisel standartlar alt boyutlarının baba öğrenim değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Ailesel eleştiri alt boyutunda ise anlamlı düzeyde farklılaşma saptanmıştır. Babaları üniversite mezunu olan öğrencilerin ailesel eleştiri puan ortalamaları, babaları ortaokul ve lise mezunu olan öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Demokratik anne baba tutumu baba öğrenim değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Babaları üniversite mezunu olan öğrencilerin demokratik anne baba tutum algıları babaları ilkokul mezunu olanlardan anlamlı düzeyde yüksektir.

Öğrencilerin mükemmeliyetçilik alt boyutlarından düzen, hatalara aşırı ilgi, aile beklentileri, ailesel eleştiri ve kişisel standartlar alt boyutlarının anne öğrenim değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür ($p > .05$). Davranışlardan şüphe alt boyutunda ise anlamlı düzeyde farklılaşma saptanmıştır ($p < .05$). Anneleri ilkokul mezunu olan öğrencilerin davranışlardan şüphe alt boyutu puan ortalamaları, anneleri ortaokul mezunu olan öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Demokratik, koruyucu ve otoriter anne baba tutumu anne öğrenim değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür.

Öğrencilerin mükemmeliyetçilik alt boyutlarından düzen, hatalara aşırı ilgi, aile beklentileri, ailesel eleştiri ve kişisel standartlar alt boyutlarının aile geliri değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür ($p > .05$). Davranışlardan şüphe alt boyutunda ise anlamlı düzeyde bir farklılaşma saptanmıştır ($p < .05$). Demokratik anne baba tutumu aile geliri değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır ($F=2.403$, $p < .05$). Aile geliri 1001-1400 arasında olan öğrencilerin demokratik anne baba tutum algıları, aile geliri 501-750 ve 751-1000 arasında olanlardan anlamlı düzeyde yüksektir.

Mükemmeliyetçilik alt boyutları ile anne baba tutumu alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler saptanmıştır.

SUMMARY

The aim of this study was to determine whether the high school students' perfectionism and parenting styles significantly differ with respect to their gender, grade, socio-economic status, mother and father's education level and the relationship between high school students' perfectionism and parenting styles.

The sample set of the research consist of 400(155 female, 245 male) high school students attending Atatürk Teachers Anatolian high school in Selçuklu/ Konya. 114 students were attending first grade, 106 were attending second grade, 94 were attending third grade and 86 were attending fourth grade.

In order to collect the data of the research Frost Multidimensional Perfectionism Scale (Frost, Martin, Lahart & Rosenblate 1990) and Parents Attitude Scale (Kuzgun ve Eldeleklioglu, 1993; 2005) were used . Moreover, Personal Information Form was used to determine the demographics of the participants.

The findings of the study showed that there were no significant differences in organization, concern over mistakes and personal standarts subdimensions of perfectionism whereas there is a significant difference in doubts about actions, parental expectations and parental criticism with respect to gender variable. There were significant differences in percieved parental attitudes with respect to gender variable. The percieved democratic parental attitudes scores of female students were higher than the scores of male students; the percived protective parental attitudes scores of the of the male students were higher than the scores of female students and the percieved authoritarian parental attitudes scores of male students were higher than the scores of female students.

The mean scores of concern over mistakes, doubts about actions and personal standarts subdimensions of perfectionism were significantly differentiate with respect to grade variable. There were no significant difference in parental expectations and parental criticism subdimensions with respect to grade variable. There were no significant difference in democratic, protective and authoritarian subdimensions of percieved parental attitudes with respect to grade variable.

There were no significant differences in organization, concern over mistakes, doubts about actions, parental expectations and personal standarts subdimensions of perfectionism with respect to fathers' educational level variable whereas there were

significant differences in parental criticism subdimension. The parental criticism mean scores of the students whose fathers are university graduates were significantly higher than the students whose fathers are secondary and high school graduates. Democratic parental attitude was significantly different with respect to educational level variable. The democratic parental attitudes perception of the students whose fathers are university graduates was significantly higher than the students whose fathers are primary school graduates.

Organisation, concern over mistakes, parental expectations, parental criticism and personal standards subdimensions of perfectionism were not significantly differentiate with respect to mothers' education level. There was a difference in doubts about actions subdimension. Doubts about actions subdimension mean scores of students whose mothers are primary school graduates are significantly higher than the students mean scores whose mothers are secondary school graduates. Democratic, protective and authoritarian parental attitudes were not significantly differentiate with respect to mothers' education level.

Organisation, concern over mistakes, parental expectations, parental criticism and personal standards subdimensions of perfectionism were not significantly differentiate with respect to socio economic status of the parents. There was a significant difference in doubts about actions subdimension. Democratic parental attitude was significantly differentiate with respect to socio economic status of the parents variable. Democratic parental attitude perception of the students who have a monthly income between 1001-1400 were higher than the students who have between 501-750 and 751-1000.

It was found that there were significant relationships between subdimensions of perfectionism and parental attitudes subdimensions.

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik sayfası	I
Tez Kabul Formu.....	II
Önsöz	III
Özet.....	IV
Summary.....	VI
İçindekiler.....	VIII
Tablolar Listesi.....	X

BÖLÜM I

GİRİŞ.....	1
Problem Cümlesi.....	6
Araştırmanın Önemi.....	7
Varsayımlar.....	7
Sınırlılıklar.....	8
Tanımlar.....	8

BÖLÜM II

KURAMSAL TEMEL VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Anne Baba Tutumları ile İlgili Araştırmalar.....	9
Aile.....	9
Aile Sistemi.....	9
Ailenin Ergen Üzerindeki Etkileri.....	11
Anne Baba Tutumları İle İlgili Modeller.....	14
Anne Baba Tutumlarını Etkileyen Faktörler.....	18
Mükemmeliyetçilik.....	23
Kuramsal Açıdan Mükemmeliyetçilik.....	29

BÖLÜM III	
YÖNTEM.....	38
Araştırma Modeli.....	38
Araştırma Grubu.....	38
Veri toplama araçları.....	38
Verilerin Toplanması ve Analizi.....	40
BÖLÜM IV	
BULGULAR.....	41
BÖLÜM V	
TARTIŞMA VE YORUM.....	54
BÖLÜM VI	
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	62
KAYNAKÇA.....	66
EKLER.....	72

Tablolar Listesi

Tablo 1. Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Mükemmeliyetçilik Alt Boyutları t Testi Sonuçları	41
Tablo 2. Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Algılanan Anne-Baba Tutumu Alt Boyutları t Testi Sonuçları	43
Tablo 3. Öğrencilerin Sınıf Değişkenine Göre Mükemmeliyetçilik Alt Boyutları Varyans Analizi ve Tukey Testi Sonuçları.	45
Tablo 4. Öğrencilerin Sınıf Değişkenine Göre Algılanan Anne-Baba Tutumu Alt Boyutları Varyans Analizi ve Tukey Testi Sonuçları	46
Tablo 5. Öğrencilerin Baba Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Mükemmeliyetçilik Alt Boyutları Varyans Analizi ve Tukey Testi Sonuçları	47
Tablo 6. Öğrencilerin Baba Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Algılanan Anne-Baba Tutumu Alt Boyutları Varyans Analizi ve Tukey Testi Sonuçları	48
Tablo 7. Öğrencilerin Anne Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Mükemmeliyetçilik Alt Boyutları Varyans Analizi ve Tukey Testi Sonuçları	49
Tablo 8. Öğrencilerin Anne Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Algılanan Anne-Baba Tutumu Alt Boyutları Varyans Analizi ve Tukey Testi Sonuçları	50
Tablo 9. Öğrencilerin Aile Geliri Değişkenine Göre Mükemmeliyetçilik Alt Boyutları Varyans Analizi ve Tukey Testi Sonuçları	51
Tablo 10. Öğrencilerin Aile Geliri Değişkenine Göre Algılanan Anne-Baba Tutumu Alt Boyutları Varyans Analizi ve Tukey Testi Sonuçları	52
Tablo 11. Mükemmeliyetçilik Alt Boyutları İle Anne Baba Tutumları Alt Boyutları Arasındaki İlişkiler	53

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bir kişinin, beceri ve yeteneklerini algılama biçimine bağlı olarak geliştirdiği düşünceler ve kendisini kendi görüşlerine göre tanımlaması, benlik kimliği kavramının kapsamına girer. Bireyin kendini tanımlaması, bazı tutumsal yargılarla gerçekleşir. “Ben kimim?” sorusuna verilebilecek tüm cevaplar, belirli tutumların süzgecinden geçerek oluşur (İsen ve Batmaz, 2006).

Her birey diğerleriyle etkileşim durumundadır. Bu ilişkiler önce aile üyeleriyle başlar, sonra kendisi için anlamı olan diğer kişilerle sürdürülür. Kişiliğin gelişimi, bireyin kendisi için önem taşıyan bu kişilerle sürdürdüğü yaşantısını yansıtır. Anababası tarafından itilmiş bir çocukla, sıcak ve destekleyici bir ortamda yetişen bir çocuğun kişilikleri arasında önemli farklılıklar olur (Geçtan, 1988).

Çocuk büyürken, kendini diğer insanlardan ve nesnelerden ayırmayı öğrenir ve böylece benlik yapısı oluşur. Benlik yapısı da giderek gelişir ve bir sorunla karşılaşıldığında durum bu yapıya göre algılanır, üzerinde düşünülür ve eyleme geçilir. Benliğin üç önemli özelliği, bilmek, istemek ve yapmaktır. Dolayısıyla kişiliğin karar organıdır. Benliğe yön veren ilkeler, bireyin kendisi ve içinde bulunduğu dünyaya ilişkin öğrenme sonucu geliştirdiği varsayımlardır. Bu varsayımlar üç türdür (Coleman, 1972; Akt: Geçtan, 1988):

Ergenlik, benliğin genişlediği ve olgunlaştığı bir dönemdir. Bu, yaşamın ilk oniki ya da daha fazla yılını kapsayan bir temel üzerine yapılanmaktadır. (Adams, 1995: 120). Hamachek (1995)’e göre, bir insanın benlik-kavramının değişebileceğine inanmak için nedenler bulunmaktadır. Bulgular, benliğin erken çocukluk yıllarında tamamen şekillendiğini öne sürmemektedir. Genel kişilik eğilimi oldukça erken oluşturulursa da, onun ifade şekli değişime oldukça duyarlı olmaya devam etmektedir (Adams, 1995).

Bu, ergenlerin dünyasında uzman ya da ana babalar olarak değişik roller üstlenenler için umut dolu, iyimser bir görüş olarak görünmektedir. Ergen benliği kristalleşirken bir değerlendirme ve iyileşme döneminden de geçmektedir. Bu, bir fark yaratabilecek kadar ilgilenen ana baba, öğretmen ve diğer uzmanların, anlamlı ilişkiler yoluyla, ergenin sağlıklı ve kendini gerçekleştirmeye yönelik biçimde büyümesine

yardımcı olmada belirgin ve önemli güçler olabilecekleri anlamına gelmektedir (Adams, 1995).

Çocukların içinde yetiştikleri aile tipi onların yaşayacakları toplumsal ilişki türünü ve sayısını büyük ölçüde belirleyecektir. Bu ilişkiler de sırasında hem kişilik gelişimini hem de toplumsal davranışı etkileyecektir (Gander ve Gardiner, 1998: 275). Çocuklar başkalarını gözlemleyerek ve onların yaptığını yaparak davranış biçimleri kazanırlar (Bandura, 1977). Herkes gizil bir modeldir, ama çocuklar en fazla sahip olmak istedikleri bir şeyi elde eden modeli gözlemledikleri zaman taklit etmeye eğilimlidirler (Gander ve Gardiner, 1998).

Özoğlu (1976) da benlik kavramını, bireyin kendini algılamasına ve değerlendirmesine ilişkin geliştirdiği görüşler olarak tanımlar. Benlik, ergenin kim olduğu konusundaki düşüncelerinin ve kendi hakkındaki değerlendirmelerinin tümüdür. Bireyin kendisi hakkındaki değerlendirmeleri gerçek benliğini oluşturur. Benlik bireyin kendine bakışından oluşmakta ve bireyin davranışlarını tespit eden değerlerin, amaçların ve ideallerin bir organizasyonu olarak da tanımlanmaktadır. Benlik psikolojik bakımdan bireyin çevresini algılamasında, değerlendirmesinde, yapılandırmasında ve çevresine tepkide bulunmasında en önemli dayanaktır (Akt: Kulaksızoğlu, 2000).

Benlik kavramı bir seferde gelişmez. Benlik-kavramı ergenlikte ve ilk yetişkinlikte son derece önemli olan dinamik ve yaşam boyu süren bir süreç içinde gelişir. Diğer insanlarla etkileşimden ya da kendi duygularımızla ve düşüncelerimizle iç diyalogumuzdan çıkar.

Origlia (1964)'e göre, ergenlik yıllarındaki hızlı bedensel ve fizyolojik değişme ve gelişmeler sonucu genç, tüm ilgisini kendi bedenine yöneltir. Orada bir beden imgesi oluşur. Beden imgesi, bireyin fiziksel görünümü (olumlu-olumsuz) hakkındaki duygu ve düşünceleridir. Hatta, Zackry'ye göre genç için beden "ben" in simgesi olur; değişen ve yeni bir anlam kazanan beden, değişen ve yeni bir anlam kazanan "ben" durumuna gelir. Benlik kavramı yalnız bir iç geçerlilik, bir bilinç merkezi değildir; aynı zamanda zihinsel, toplumsal ve duygusal değişimleri de içermektedir (Akt: Dönmezer, 1999).

Ergenler başkalarının, öncelikle değer verdiği insanların göz önünde nasıl birisi olarak görüldüğüne önem verir. Onların kendisi hakkındaki yargılarının, kendisinin kendisi hakkındaki yargıları ile uyuşmasını bekler. Başkalarının kendisine, kendisinin

kendisi hakkındaki değerlendirmeleri ile çelişen bir yaklaşımda bulunmaları (veya ergenin böyle zannetmesi) onu fazlası ile zer. Başkalarının onu “anlamadığını”, “yanlış tanıdığını”, “yanlış değerlendirdiğini” düşünür. Ergenin gerçekleştirmek istediği ideallerini de içeren geleceğe yönelik istekleri iyi bir eğitim almak, arzu ettiği mesleğe girmek, değer verilen birisi olmak şeklinde sıralanabilir. Bu istekleri gerçekleştirdiğinde de nasıl bir insan olacağına dair geliştirdiği düşünceler “ideal benliğini” veya “mit edilen benliğini” oluşturur. Ergenler ideal benliğine ulaşmak için gayret gösterirken, gelecekte olmak istemediği, hoşa gitmeyen durumlarda kalmaktan da sakınır. Bu ona hangi adımları atmaması gerektiği konusunda bir ipucu verir (Akt: Kulaksızıoğlu, 2000).

Ergenlerin davranışları anne baba tutumlarından da etkilenir. Otoriter ebeveynler, koydukları kurallara çocuklarının uymasını ve koşulsuz itaat etmesini beklerler. Bu tür ailelerde çocuklar kurallara uymadığında ceza uygulanır ve ebeveynler çocuklarıyla pek fazla görüş alışverişinde bulunmazlar, daha çok çocuklarından söylediği her şeyi sorgulamadan kabul etmesini beklerler. Demokratik ebeveynler çocuklarından olgun davranış beklerler ve aynı zamanda gerekli olduğunda kurallara uymasını isterler. Sıcak ve ilgilidirler, sabırlı ve duyarlı bir şekilde çocuklarını dinlerler, aile içinde verilecek olan kararlarda çocuklarının görüşlerini alırlar. Bu tür ailelerde ocuk yetiştirmede akılcı ve demokratik bir yaklaşım izlenir, hem ebeveynin hem de çocuğun hakları dikkate alınır. İzin verici ebeveynler çocuklarına çok fazla özgürlük verirler, çocuklarını hiçbir şekilde kontrol etmezler ve bazen de ihmale varan bir hoşgörü ile davranırlar. Aynı zamanda çocuklarına karşı sıcak ve sevecendirler ve çocuklarının bütün konularda kararlarını kendilerinin vermelerine sınır getirmezler. Bu tür ebeveynlerin çocukları yemek yeme, yatma, televizyon izleme ve oynamak için dışarı çıkma gibi konularda karar vermede özgürdürler (Yılmaz, 2000).

Mkemmelilik, yapılacak her hangi bir işte mkemmelik için aşırı çaba gösterme ve bu konuda çaba harcama durumudur. Macmillan Sözlüğü’nde mkemmelilik:

- 1) Mkemmelinin mümkün olduğuna inanma ve ona ulaşma çabası ve
- 2) Kişinin kendisi ve başkaları için yüksek standartlar belirleme eylemi olarak tanımlanmıştır.

Alan yazında mükemmeliyetçiliğin birçok tanımı vardır; Burns (1980) mükemmeliyetçiliği imkansız amaçlar için ara vermeksizin ve zorlantılı çaba harcama, bireyin kendini sadece başarıları ve yaptıklarıyla değerlendirmesi olarak tanımlamaktadır. Burns (1980) mükemmeliyetçileri kendilik değerini tamamıyla başarı ve verimlilik terimleriyle ölçen ve imkânsız amaçlara doğru zorlayıcı ve ısrarcı bir şekilde çaba gösteren bireyler olarak tanımlamaktadır. Bu bireyler sadece kendilerine zarar verebilen üstün olma için çabalamaktadır.

Tangney (2002)'e göre, mükemmeliyetçiler kendini değerlendirme konusunda fazlaca enerji sarf ettikleri için öz-değerlendirme sürecine kendilerini kaptırırlar. Tangney, ayrıca katı ve yüksek standartlar oluşturma yanında mükemmeliyetçilerin değerlendirme sürecine çok fazla yöneldiğini ve herkes öz-değerlendirmesini kurallarına uygun olarak yaparken, mükemmeliyetçilerin bunu sürekli bir iş gibi yaptığını belirtir.

Antony ve Swinson'a (2000) göre Mükemmeliyetçi insanlar genellikle yaşamlarındaki olaylar üzerinde gerçekte olduğundan daha fazla kontrol sahibi olduklarına inanırlar. Bu da onların görevleri üzerinde aşırı sorumluluk sahibi olduklarını hissetmelerine ve yaptıkları işi defalarca kontrol ederek gereksiz yere vakit harcamalarına ya da hata yapmamak ve zarar görmemek için kendilerini büyük çapta koruma altına almalarına neden olur.

Anthony ve Swinson'a (2000) göre davranış ile düşünceler arasındaki ilişki karmaşıktır. İnançlar, beklentiler ve yorumlar davranışları etkiler. Bir işi yapmanın tek yolu olduğuna inanan insanlar başkalarından yardım almak yerine işlerini kendi başlarına yapmayı tercih edeceklerdir. Dönem ödevinin mükemmel olması gerektiğine inanan öğrenci kendi için belirlediği standartlara ulaşamayacağını anladığında ödevlerine ya hiç başlamaz ya da kısa zamanda pes eder. Antony ve Swinson (2000) Ellis'in yaklaşımından etkilenecek, mükemmeliyetçi kişilerin gösterdikleri davranışların bazıları şu şekilde sıralanmıştır:

Aşırıya kaçmak: Mükemmeliyetçilikte kaygı ya da kişinin performans standartlarına ulaşamama ihtimaline karşı duyduğu rahatsızlık görüldüğünden mükemmeliyetçi insanlar genellikle davranışlarında aşırıya kaçarlara. Aşırıya kaçmak bir davranışı hata olmayacağından emin olana kadar tekrarlamaktır.

Aşırı kontrol etme ve teminat arayışı: Mükemmeliyetçiler işleri düzgün yaptıklarından emin olmak isterler. Bu nedenle doğru yapıp yapmadıklarını sıklıkla kontrol ederler ve beklenen standarda ulaşıp ulaşmadıkları hakkında sürekli teminat ararlar.

Aşırı düzenleme ve liste yapma: Mükemmeliyetçiler yapılacaklar listesi ya da eşyaları belli bir düzene göre dizme gibi detaylarla çok meşgul olurlar. Belli bir seviyede düzenleme yapmak faydalı olmasına rağmen aşırı düzenleme işimizi bitirmemize engel olabilir.

Karar verme güçlüğü: Mükemmeliyetçiler genellikle karar vermede güçlük yaşarlar. Çeşitli alternatiflerle karşılaşan mükemmeliyetçi bireyler genellikle telafisi mümkün olmayan hatalar yapmaktan korkarlar ve karar vermekte zorlanırlar.

Erteleme: Mükemmeliyetçiler bir işe başlamayarak işi mükemmelin altında yapma olasılığından kurtulmuş olacaktır.

Yetki verememe: Mükemmeliyetçi birey karşısındakinin işi mükemmel yapacağına güvenemediğinden işbirliği yapamaz, başkasına yetki veremez, bütün işi tek başına yapmaya çalışır.

Çok çabuk pes etmek: Mükemmeliyetçi bireyler belli bir amaca ya da hedefe ulaşamayacakları endişesiyle denemekten vazgeçerler.

Mükemmeliyetçilik bireysel farklılıkları açıklamak üzerinde etkilidir. Özellikle adaptif olmayan mükemmeliyetçi tutumların sosyal anlamda kritize edilmeye yönelik bir duyarlık geliştirdiği bilinmektedir. Mükemmeliyetçilik sosyal ilişkiler bağlamında, uygun psiko-sosyal gelişimi engelleyebilir. Bu tür etkilerin sosyal mesajları ve beklentileri bilişsel anlamda çarpıtmaya yönelik eğilimi güçlendirdiği düşünülebilir. Mükemmeliyetçiliğin gerek sosyal performansı değerlendirme ve gerekse sosyal yalıtıma yönelik karar süreci üzerindeki etkisi önemli görülmektedir. Sosyal anlamda kritize edilmeye yönelik otomatik işleyen duyarlılık, bu yönüyle sosyal kaçmayı açıklayabilir (Bieling, Israeli ve Antony, 2004; Flett ve Hewit, 2004).

Mükemmeliyetçilik eğilimleri büyük ölçüde sevgi, kabul görme/reddedilmeme ve onaylanma gereksinimi ile başlamaktadır. Mükemmeliyetçi bireyleri yönlendiren, düşük düzeydeki benlik saygılarıdır. Mükemmeliyetçiler, sevgi ve onaylanma

gereksinimleri bağlamında, diğerlerinin bakış açıları, istek ve gereksinimlerine karşı duyarlılık gösterememektedirler. Onlar, aşırı benmerkezci düşünce biçimlerinden ötürü, değişimin diğer bireylerce gerçekleştirilmesini beklemektedirler. Kişi, kusursuz olma konusunda hayal kırıklığı yaşadıkça kaygıları bir kat daha artmakta ve bu durum onun için bir kısır döngü haline gelmektedir. Bu sonucun, bireyin ruh sağlığı açısından istendik bir durum olduğu söylenemez (Tuncer ve Voltan-Acar, 2006).

Bu araştırmanın amacı lise öğrencilerinin mükemmeliyetçilik ve anne baba tutumlarının cinsiyet, sınıf, anne babanın eğitim düzeyi ve ailenin geliri değişkenleri açısından anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir. Bu değişkenlerden hareketle lise öğrencilerinin Mükemmeliyetçilikleri ile Anne Baba Tutumları arasındaki ilişkiyi saptamaktır.

Problem Cümlesi

Lise öğrencilerinin mükemmeliyetçilik ve anne baba tutumları cinsiyet, sınıf, anne babanın eğitim düzeyi ve ailenin geliri değişkenleri açısından anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır? Öğrencilerinin Mükemmeliyetçilikleri ile Anne Baba Tutumları arasında anlamlı düzeyde bir ilişki var mıdır?

Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır.

Alt Problemler

1. Öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre mükemmeliyetçilik alt boyutları puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
2. Öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre algılanan anne baba tutumu alt boyutları puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
3. Öğrencilerin sınıf değişkenine göre mükemmeliyetçilik alt boyutları puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
4. Öğrencilerin sınıf değişkenine göre algılanan anne baba tutumu alt boyutları puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
5. Öğrencilerin baba öğrenim değişkenine göre mükemmeliyetçilik alt boyutları puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
6. Öğrencilerin baba öğrenimi değişkenine göre algılanan anne baba tutumu alt boyutları puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

7. Öğrencilerin anne öğrenim değişkenine göre mükemmeliyetçilik alt boyutları puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

8. Öğrencilerin anne öğrenimi değişkenine göre algılanan anne baba tutumu alt boyutları puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

9. Öğrencilerin aile geliri değişkenine göre mükemmeliyetçilik alt boyutları puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

10. Öğrencilerin aile geliri değişkenine göre algılanan anne baba tutumu alt boyutları puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

11. Öğrencilerin mükemmeliyetçilik alt boyutları puanları ile algılanan anne baba tutumu alt boyutları puanları arasında anlamlı düzeyde bir ilişki var mıdır?

Araştırmanın Önemi

Ergenlerin davranışları üzerinde pek çok değişken etkili olmaktadır. Bu değişkenler arkadaşlar, öğretmenler, çevre, okul ve aile olarak sıralanabilir. Özellikle ergenlik dönemi kimlik gelişimi açısından önemlidir. Ergenler bu dönemde kimlik arayışı içerisinde olmakta ve ben kimim sorusuna yanıt aramaktadırlar. Bir bakıma hem bedensel hem de psikolojik pek çok değişimin yaşandığı bu dönem ergen için zorlayıcı olabilmektedir. Dolayısıyla ergen anne baba ilişkileri de önem kazanmaktadır. Destekleyici ve demokratik anne baba tutumu ergenlerin kimlik kazanma sürecine olumlu katkılar sağlayacaktır. Bunun sonucunda mükemmeliyetçilik tutumları üzerinde de olumlu etkiler yapabilecektir. Araştırmadan elde edilen bulgular psikolojik danışma hizmetlerinin yapılandırılması açısından önem taşımaktadır. Anadolu öğretmen lisesi örnekleminde elde edilen sonuçlarla öncelikle bu okulda okuyan öğrenciler ve bu öğrencilerin velileriyle yapılması gereken çalışmalar için öğretmenlere ışık tutacaktır.

Varsayımlar (Sayıtlar)

Araştırmaya katılan öğrencilerin ‘anne-baba tutum ölçeği’, ‘Mükemmeliyetçilik Tutum Ölçeği’, ‘Kişisel Bilgi formu’nu gerçek durumlarını yansıtacak şekilde içten cevapladıkları kabul edilmiştir.

Sınırlılıklar

1. Araştırmada incelenen anne baba tutumları, Anne Baba Tutuları Ölçeği'nin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.
2. Araştırmada kullanılan Mükemmeliyetçilik Ölçeği'nin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.
3. Araştırma sonuçları örneklem grubundan elde edilen verilerle sınırlı olacaktır

Tanımlar

Tutum: Bir mesleğe, kuruma, bireye ve gruba yönelik düşünsel, duygusal ve davranışsal hazıroluşluluk ya da eğilim sosyal psikolojide tutum kavramıyla açıklanır. Smith (1968)'e göre tutum, bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilimdir (Akt: Kağıtçıbaşı 1988).

Ergen: Ergenlik çağında bulunan kişi (Alaylıoğlu ve Oğuzkan, 1976).

Ergenlik: Sieg, (1971)'e göre insanda, bireyin yetişkine özgü ayrıcalıklarının kendisine verilmediğini hissettiği zaman başlayan ve yetişkinin tüm gücü ve toplumsal konumu toplum tarafından bireye verildiği zaman sona eren gelişim dönemine ergenlik denir (Gander ve Gardiner, 1998).

Anne Baba Tutumu: Anne, babanın ya da her ikisinin kendi çocuklarına karşı duygu, düşünce ve davranışlarını önceden belirleyen hazıroluşluluğa ya da eğilime denir.

Mükemmeliyetçilik: Webster's II New College Dictionary'e (1995) göre kendine aşırı derecede yüksek standartlar koyma, eksik ve hatalardan rahatsız olmak şeklinde tanımlanmaktadır (Slaney, Rice, Mobley, Trippi ve Ashby, 2001).

BÖLÜM II

KURAMSAL TEMEL VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

AİLE

Ailenin Tanımı

Aile temel toplumsal birim olup tarih boyunca köklü değişimler geçirmekle birlikte varlığını sürdüren bir yapıdır. Aile içinde insan türünün belli bir biçimde üretildiği, topluma hazırlama sürecinin belli bir ölçüde ilk ve etkili bir biçimde cereyan ettiği, cinsel ilişkilerin düzenlendiği, eşler, anne babalar ve çocukların arasında belli bir ölçüde içten, sıcak, güven verici ilişkilerin kurulduğu yine içinde bulunan toplumsal düzene göre ekonomik etkinliklerin az yada çok bir ölçüde yer aldığı toplumsal kurumdur (Ozankaya,1999; Akt: Durmuş, 2006).

AİLE SİSTEMİ

Ludlow ve Howard, (1990)'a göre birçok teori ailenin nasıl geliştiği ve etkileşimde bulunduğunu anlamaya çalışır. Aile sistem teorilerinin ilkeleri şu şekildedir (Akt: Nazlı, 2007)

1. Sistem bir bütün olarak organize edilmiştir. Sistemin öğelerinin bağımlı olmaları zorunludur.
2. Sistem içindeki etkileşim kalıpları doğrusal değil döngüseldir.
3. Uyumlu sistemin doğasında değerlendirme ve değişim vardır.
4. Kompleks sistemler sınırları ayrılmış, belli kuralları ve etkileşim kalıpları olan alt sistemlerden oluşur.

KÖTÜ DAVRANMANIN NEDENLERİ

Anne Babayla ile İlgili Nedenler:

Çocuğuna kötü davranan ana-babaların aralarındaki en önemli ortak nokta, hemen hemen hepsinin kendileri çocukken kötü davranışlara maruz kalmış olmalarıdır. Çocukken ana-babalarından kötü davranış gören bireyler, bir diğer kimseye sevgiyle bağlanma ve bu sevgi temelinde bir ilişki oluşturma yeteneğini geliştirememişlerdir. Ayrıca, sosyal öğrenme kuramcılarının da söylediği gibi, bu ana-babalar çocuklarına iyi davranma modellerinden mahrumdurlar. Bildikleri yegâne davranış modeli kötü

davranma modelidir. Engellenme ve stres halinde kullanabilecekleri yegane model dayak atma, saldırma veya çocukları kendi başlarına bırakarak onları tamamıyla ihmal etme modelidir; çünkü kendi ana-babalarından bunu görmüşlerdir (Cüceloğlu, 1997).

Çevre Koşullarına Bağlı Nedenler:

Çocuğa kötü davranmanın nedenlerini ailenin sosyal çevresinde arayan araştırmacılar da vardır. Bu araştırmacılarından biri James Garbarino'dur (Garbarino ve Sherman, 1980; Garbarino, 1976). Onun araştırmalarının birinde gelir düzeyleri aynı olan iki grup ailenin çevrelerini karşılaştırmıştır. Aile gruplarından biri çocuklarına kötü davranan ana-babadan oluşur, diğer grup ise aynı ekonomik düzeyde olan fakat iki tür ailenin yaşadığı çevre koşullarında aşağıdaki bulguları göstermiştir(Akt: Cüceloğlu, 1997):

Çocuklarına Kötü Davranan Ailelerin Özellikleri:

Çocuklar eve döndüklerinde ana-babalar çoğu kez evde yoktur.

Ana-babanın komşuluk ilişkileri pek yoktur, komşularıyla ilişki kurmadan kendi başlarına, kendi içlerinde yaşarlar.

Ana-baba yüksek stres altındadır.

Evde olmadıkları zaman çocukların bakımıyla ilgilenecek bir kimse ya da bir kuruluş yoktur.

Ana-baba oturdukları mahalleden memnun değildir ve bu sosyal çevrenin çocuklarını yetiştirme bakımından iyi olmadığını düşünürler.

Çocuklar kendi aralarında pek oyun oynamazlar.

Çocuğuyla oturan bekar anne sayısı daha fazladır.

Aile sık sık ev değiştirir.

Çocuktan Kaynaklanan Nedenler:

Çocuklarına kötü davranan anne babalar bütün çocuklarına kötü davranmazlar. Aile içindeki belirli çocuklar kötü davranışa muhatap olurlar, diğerleri aynı muameleyi görmez. Yapılan araştırmalar çocuklar arasındaki kötü davranışa muhatap olma farklılığının çocukların özelliklerine ilişkin nedenleri ortaya koymuştur.

Bu özelliklerin başında, kendisiyle konuşulduğunda çocuğun çoğu kez cevap vermemesi ve kendisine söylenenleri pek dikkate almaması yer alır. Yavaş öğrenen ve kendisine öğretilen şeylere ilgi göstermeyen çocuk diğerlerine göre daha fazla kötü muameleye maruz kalır (Cüceloğlu, 1997).

Kötü davranılan çocuklarla kötü davranılmayan çocuklar karşılaştırıldığında şu özellikler gözlenir:

Doğumdaki ağırlık: Kötü davranılan çocukların doğum ağırlığı normalden düşüktür.

Yaş: Kötü davranılan çocukların çoğunluğu üç yaştan küçüktür.

Cinsiyet: Kötü davranılan çocukların çoğunluğu erkektir.

Mizaç: Huysuz, sürekli ağlayan ve yeme, uyuma düzenleri bozuk olan çocuklara kötü davranılma olasılığı artar.

Bedensel sakatlık: Bedensel sakatlığı olan çocuklara kötü davranma olasılığı daha yüksektir.

AİLENİN ERGEN ÜZERİNE ETKİLERİ

Bir kişinin, beceri ve yeteneklerini algılama biçimine bağlı olarak geliştirdiği düşünceler ve kendisini kendi görüşlerine göre tanımlaması, benlik kimliği kavramının kapsamına girer. Bireyin kendini tanımlaması, bazı tutumsal yargılarla gerçekleşir. “Ben kimim?” sorusuna verilebilecek tüm cevaplar, belirli tutumların süzgecinden geçerek oluşur (İsen ve Batmaz, 2006).

Her birey diğerleriyle etkileşim durumundadır. Bu ilişkiler önce aile üyeleriyle başlar, sonra kendisi için anlamı olan diğer kişilerle sürdürülür. Kişiliğin gelişimi, bireyin kendisi için önem taşıyan bu kişilerle sürdürdüğü yaşantısını yansıtır. Ana-babası tarafından itilmiş bir çocukla, sıcak ve destekleyici bir ortamda yetişen bir çocuğun kişilikleri arasında önemli farklılıklar olur (Geçtan, 1988).

Çocuk büyürken, kendini diğer insanlardan ve nesnelerden ayırmayı öğrenir ve böylece benlik yapısı oluşur. Benlik yapısı da giderek gelişir ve bir sorunla karşılaşıldığında durum bu yapıya göre algılanır, üzerinde düşünülür ve eyleme geçilir. Benliğin üç önemli özelliği, bilmek, istemek ve yapmaktır. Dolayısıyla kişiliğin karar

organıdır. Benliğe yön veren ilkeler, bireyin kendisi ve içinde bulunduğu dünyaya ilişkin öğrenme sonucu geliştirdiği varsayımlardır. Bu varsayımlar üç türdür (Coleman, 1972; Akt: Geçtan, 1988):

1. Gerçeklik Varsayımları: Bireyin içinde bulunduğu dünyanın ve bu dünyada yer alan olayların gerçekte nasıl olduğuna ve kendisinin nasıl bir insan olduğuna ilişkin görüşleridir.

2. Olabilirlik Varsayımları: Neler olabilir ya da olmayabilir sorularının, birey ve dünyasına ilişkin değişme ve gelişme olanaklarının değerlendirilmesini içerir.

3. Değer Varsayımları: Bireyin kendisi ve dünyasının nasıl olması gerektiği konusundaki inançlarını, doğru ve yanlış, iyi ve kötü kavramlarını içerir.

“Ergen, nadiren anladığı bir dünyada tanımadığı bir imgeyi amaçlayarak henüz keşfettiği bir bedenle kişi olmanın eşiğinden girer. O, kendi kendine dayanmak isteyen bir birey olmak ile aynı zamanda yalnızca ailenin verebileceği azıcık güvenliği ve güvenceyi yitirmekten korkan biri olmak arasında karışık bir isteğe sahiptir (Gander ve Gardiner, 1998: 452-453).

Ergenlik, benliğin genişlediği ve olgunlaştığı bir dönemdir. Bu, yaşamın ilk oniki ya da daha fazla yılını kapsayan bir temel üzerine yapılanmaktadır. (Adams, 1995: 120). Hamachek (1995)’e göre, bir insanın benlik-kavramının değişebileceğine inanmak için nedenler bulunmaktadır. Bulgular, benliğin erken çocukluk yıllarında tamamen şekillendiğini öne sürmemektedir. Genel kişilik eğilimi oldukça erken oluşturulursa da, onun ifade şekli değişime oldukça duyarlı olmaya devam etmektedir (Adams, 1995).

Bu, ergenlerin dünyasında uzman yada anababalar olarak değişik roller üstlenenler için umut dolu, iyimser bir görüş olarak görünmektedir. Ergen benliği kristalleşirken bir değerlendirme ve iyileşme döneminden de geçmektedir. Bu, bir fark yaratabilecek kadar ilgilenen anababa, öğretmen ve diğer uzmanların, anlamlı ilişkiler yoluyla, ergenin sağlıklı ve kendini gerçekleştirmeye yönelik biçimde büyümesine yardımcı olmada belirgin ve önemli güçler olabilecekleri anlamına gelmektedir (Adams, 1995).

Çocukların içinde yetiştikleri aile tipi onların yaşayacakları toplumsal ilişki türünü ve sayısını büyük ölçüde belirleyecektir. Bu ilişkiler de sırasında hem kişilik gelişimini

hem de toplumsal davranışı etkileyecektir (Gander ve Gardiner, 1998: 275). Çocuklar başkalarını gözlemleyerek ve onların yaptığını yaparak davranış biçimleri kazanırlar (Bandura, 1977). Herkes gizil bir modeldir, ama çocuklar en fazla sahip olmak istedikleri bir şeyi elde eden modeli gözlemledikleri zaman taklit etmeye eğilimlidirler (Gander ve Gardiner, 1998).

Özoğlu (1976) da benlik kavramını, bireyin kendini algılamasına ve değerlendirmesine ilişkin geliştirdiği görüşler olarak tanımlar. Benlik, ergenin kim olduğu konusundaki düşüncelerinin ve kendi hakkındaki değerlendirmelerinin tümüdür. Bireyin kendisi hakkındaki değerlendirmeleri gerçek benliğini oluşturur. Benlik bireyin kendine bakışından oluşmakta ve bireyin davranışlarını tespit eden değerlerin, amaçların ve ideallerin bir organizasyonu olarak da tanımlanmaktadır. Benlik psikolojik bakımdan bireyin çevresini algılamasında, değerlendirmesinde, yapılandırmasında ve çevresine tepkide bulunmasında en önemli dayanaktır (Akt: Kulaksızoğlu, 2000).

Benlik kavramı bir seferde gelişmez. Benlik-kavramı ergenlikte ve ilk yetişkinlikte son derece önemli olan dinamik ve yaşam boyu süren bir süreç içinde gelişir. Diğer insanlarla etkileşimden ya da kendi duygularımızla ve düşüncelerimizle iç diyalogumuzdan çıkar.

Origlia (1964)'e göre, ergenlik yıllarındaki hızlı bedensel ve fizyolojik değişme ve gelişmeler sonucu genç, tüm ilgisini kendi bedenine yöneltir. Orada bir beden imgesi oluşur. Beden imgesi, bireyin fiziksel görünümü (olumlu-olumsuz) hakkındaki duygu ve düşünceleridir. Hatta, Zackry'ye göre genç için beden “ben”in simgesi olur; değişen ve yeni bir anlam kazanan beden, değişen ve yeni bir anlam kazanan “ben” durumuna gelir. Benlik kavramı yalnız bir iç geçerlilik, bir bilinç merkezi değildir; aynı zamanda zihinsel, toplumsal ve duygusal değişimleri de içermektedir (Akt: Dönmezer, 1999).

Ergenler başkalarının, öncelikle değer verdiği insanların gözgünde nasıl birisi olarak görüldüğüne önem verir. Onların kendisi hakkındaki yargılarının, kendisinin kendisi hakkındaki yargıları ile uyuşmasını bekler. Başkalarının kendisine, kendisinin kendisi hakkındaki değerlendirmeleri ile çelişen bir yaklaşımda bulunmaları (veya ergenin böyle zannetmesi) onu fazlası ile üzer. Başkalarının onu “anlamadığını”, “yanlış tanıdığını”, “yanlış değerlendirdiğini” düşünür. Ergenin gerçekleştirmek istediği ideallerini de içeren geleceğe yönelik istekleri iyi bir eğitim almak, arzu ettiği mesleğe

girmek, değer verilen birisi olmak şeklinde sıralanabilir. Bu istekleri gerçekleştirdiğinde de nasıl bir insan olacağına dair geliştirdiği düşünceler “ideal benliğini” veya “ümit edilen benliğini” oluşturur. Ergenler ideal benliğine ulaşmak için gayret gösterirken, gelecekte olmak istemediği, hoş gitmeyen durumlarda kalmaktan da sakınır. Bu ona hangi adımları atmaması gerektiği konusunda bir ipucu verir (Akt: Kulaksızoğlu, 2000).

ANNE BABA TUTUMLARI İLE İLGİLİ MODELLER

Gelişim psikolojisinde çocuk yetiştirme tutumlarıyla ilgili olarak yapılan çalışmalar çok eski tarihlere dayanmaktadır. Bu bölümde anne baba tutumu kavramı, Psikodinamik ve Davranışçı Model, Baumrind’in Sınıflaması ve Maccoby ve Martin’in Modeli İncelenmiştir (Yılmaz, 2000).

Psikodinamik Model

Freud psikoanalitik kuramında kişilik gelişiminin anne babayla kurulan özdeşim sonucu olduğu fikrini savunur. İşlevsel psikologlar da bu görüşü destekleyerek, kişilik gelişiminde içselleştirme kavramının önemini vurgularlar. Anne babanın tutum ve değerlerinin küçük yaşlardan itibaren benimsenmesi sonucu kişiler ileriki yıllarda kendi çocuklarına karşı benzer tutum ve davranışlar içine girebilirler. Freud’a göre özdeşim, çocuk için duygusal önem taşıyan bir kişinin pek çok davranışının, değer yargılarının, ilgilerinin oldukça bütünsel bir şekilde benimsenmesi, kendine mal edilmesi durumudur. Anne babayla özdeşim iki şekilde gerçekleşmektedir. Anaklitik ve rakiple özdeşim kavramları şu şekilde açıklanmaktadır (Doğan, 1999; Akt: Şanlı, 2007).

Freud’a göre yeni doğmuş bebek tüm libido enerjisini kendi fizyolojik gereksinimlerini karşılamak ve rahatlığını sürdürebilmek amacıyla kullanır. Giderek kendisinin bakımını ve gereksinimlerini sağlayan bir diğer insanın, yani annesinin varlığını fark etmeye başlayan bebek öz sever libidosunu annesine yöneltir. Böylece yaşamın ilk aylarındaki libido nesneye yönelik libidoya dönüşerek, bireyin kendi varlığının dışındaki insanlara ve nesnelere yönelmeye başlar. Özsever libido ve nesneye yönelik libido arasındaki uyumlu bir denge, bireyin sağlıklı gelişimi ve özellikle özsaygı duygusunun sürdürülebilmesi yönünden önem taşır (Geçtan, 1988: 25).

Analitik özdeşim, Çocuğun bağlandığı kişiyle özdeşim kurmasını ifade eder. Freud’a göre, oral dönemde başlayan ve yaşam boyu devam eden ilk sevgi nesnesi

anneyle kurulan özdeşimdir. Çocuk anneden hem fiziksel hem de sevgi gereksinimi açısından doyum bulur. Bebeklikte sevgi nesnesi yanında değilken, bebek onun bazı hareketlerini canlandırarak aynı doyumunu yaşamaya çalışır. Yetişkinlikte de, özellikle kaygı durumlarında anne veya baba gibi davranmanın kişiye güven verebileceği belirtilmektedir (Doğan, 1999; Ekşi, 1999; Akt: Şanlı, 2007).

Bilişsel Gelişim Kuramı

Piaget, bilişsel gelişim kuramında organizmanın çevresine aktif adaptasyonundan söz etmektedir. Gelişimin organizmanın doğuştan getirdiği potansiyelle gerçekleşmesi görüşü odak noktası olarak organizmayı ele almaktadır. Sosyal çevrenin etkisini, çocukta varolan potansiyelin gerçekleşmesinde oynadığı yavaşlatıcı hatta inhibe edici rolle sınırlı tutmaktadır. Piaget anne baba tutumlarına ve bunun çocuklar üzerindeki etkilerine değinmemiştir. Ancak gelişimin basamaklar halinde olduğu ve çocuğun mevcut gelişim düzeyinde belirli bazı yetenek ve sınırlılıklara sahip olduğu görüşü bazı araştırmacıların anne baba tutum, davranış ve beklentileriyle çocuğun mevcut gelişim düzeyi arasında uyuma olup olmadığı konusunda incelemeler yapmasına neden olmuştur (Doğan, 1999; Gander, Gardiner, 2001; Akt: Şanlı, 2007).

Araştırma sonuçları, ailelerin çocuktan aşırı beklentilerinin ceza şekli ve sıklığıyla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (Horowitz, 1975). Ayrıca Türkiye’de yapılan bazı araştırmalarda da ailelerin çocuktan, yaşına uygun olmayan taleplerde bulundukları saptanmıştır (Kağıtçıbaşı, 1981; Akt: Şanlı, 2007). Aşırı beklentiler kadar çocuğun ihtiyacı olan yaşa uygun uyarımların verilmemesi de gelişimi olumsuz etkileyerek, aşırı durumlarda çocuk ihmali hatta istismarına yol açabilir. Bu nedenle, ailelerin çocuk gelişim basamakları konusundaki bilgi düzeylerinin, çocuklarına karşı tutumlarını etkileyeceği düşünülmektedir (Mızrakçı, 1996; Akt: Şanlı, 2007).

Sosyal Öğrenme Kuramı

Bandura insan davranışı incelenirken insanın yaşadığı ortam içinde değerlendirilmesi gereğini vurgular. Öğrenme sürecine, sosyal ortam içinde bakıldığında gözlem yoluyla öğrenme öncelik kazanır. Çocuk çevresindeki kişileri gözler ve onların davranışlarını taklit eder. Bu tür öğrenmeye, model alarak öğrenme denilmektedir. Çocuğun gözlediği davranış taklit etmesi için modelin bazı özelliklere

sahip olması gerekmektedir. (Doğan, 1999; Gander, Gardiner, 2001; Mızrakçı, 1996; Akt: Şanlı, 2007).

Anne babaların yukarıda sayılan özelliklerden hemen hepsini taşımaları sonucu, çocuklar anne babalarını özellikle de aynı cins ebeveyni model olarak alırlar. İleriki yaşlarda onlara benzer tutum, davranış ve değer yargıları gösterirler. Bu durum biraz da anne babaların ve çocukların aynı çevrede yaşaması sonucu meydana gelmektedir. Çoğunlukla kişiler anne babaları kadar o çevreye ait diğer kişilere de benzemektedirler. Kişilik gelişiminin önemli bölümünün küçük yaşlarda tamamlandığı varsayıldığında bu görüşlerin geçerliliği daha yüksek olabilir. Oysa çocuk büyüdükçe taklit konusunda seçici davranmaya başlar. Anne babanın model alınması, çocuğun onlar gibi olmak isteyip istemediğine bağlı olarak değişir. Bu bağlamda, kişilerin anne babalarından gördükleri çocuk yetiştirme tutumlarının, kendi tutumlarına etkisinin, anne babalarını bu konuda onaylayıp onaylamamalarına bağlı olduğu düşünülmektedir (Keskin, 2005; Mızrakçı, 1994; Akt: Şanlı, 2007).

Baumrind'in Sınıflaması

Bunlar ebeveynin kontrollü (parental control), ebeveyn-çocuk iletişimde açıklık (clarity of parent-child communication), olgunluk beklentisi (maturity demand) ve bakım-destektir (nurturance). *Ebeveyn kontrolü* boyutu, ebeveynler tarafından konulan kurallara çocukların ne oranda uymak zorunda olduklarını gösterir. *Ebeveyn-çocuk iletişimde açıklık* boyutu, anne ve babaların verilecek kararlarda çocuklarının fikirlerine ve düşüncelerine ne derece saygı gösterdiklerini, bu konuda çocukların ne derece teşvik ettiklerini ve ebeveynlerin çocukların davranışlarına sınırlar getiriyorlarsa bunun nedenlerini ne oranda açıkladıklarını gösterir. *Olgunluk beklentisi* boyutu, anne ve babaların çocukların zihinsel, sosyal ve duygusal alanda başarılı olmaları için ne derece teşvik ettiklerini gösterir. Örneğin olgunluk beklentisi boyutunda yüksek olan anne-babalar çocuklarına "kendi yetenek ve çabalarıyla yaşamayı öğrenmelisin" mesajını verirler. *Bakım-destek* boyutu, anne ve babaların çocuklarına bakarken ve onlarla ilişki kurarken ne derece yakın, sevecen ve sıcak davrandıklarını gösterir. Baumrind (1971) anılan dört boyutun kombinasyonlarına bağlı olarak üç temel anne-baba tutumu ortaya atmıştır. Bunlar otoriter, demokratik ve izin verici anne-baba tutumlarıdır (Akt: Yılmaz, 2000).

Otoriter ebeveynler, koydukları kurallara çocuklarının uymasını ve koşulsuz itaat etmesini beklerler. Bu tür ailelerde çocuklar kurallara uymadığında ceza uygulanır ve ebeveynler çocuklarıyla pek fazla görüş alışverişinde bulunmazlar, daha çok çocuklarından söylediği her şeyi sorgulamadan kabul etmesini beklerler. **Demokratik ebeveynler** çocuklarından olgun davranış beklerler ve aynı zamanda gerekli olduğunda kurallara uymasını isterler. Sıcak ve ilgilidirler, sabırlı ve duyarlı bir şekilde çocuklarını dinlerler, aile içinde verilecek olan kararlarda çocuklarının görüşlerini alırlar. Bu tür ailelerde çocuk yetiştirmede akılcı ve demokratik bir yaklaşım izlenir, hem ebeveynin hem de çocuğun hakları dikkate alınır. **İzin verici ebeveynler** çocuklarına çok fazla özgürlük verirler, çocuklarını hiçbir şekilde kontrol etmezler ve bazen de ihmale varan bir hoşgörü ile davranırlar. Aynı zamanda çocuklarına karşı sıcak ve sevecendirler ve çocuklarının bütün konularda kararlarını kendilerinin vermelerine sınır getirmezler. Bu tür ebeveynlerin çocukları yemek yeme, yatma, televizyon izleme ve oynamak için dışarı çıkma gibi konularda karar vermede özgürdürler (Yılmaz, 2000).

Maccoby ve Martin'in İki Boyutlu Açıklaması

Maccoby ve Martin, Baumrind'in çalışmalarında sınıfladıkları “izin verici” ana baba tutumunu ikiye ayırmışlardır. Bunlar *izin verici-müşamahakâr* (hoşgörü) ve *izin verici-ihmalkâr* ana baba tutumlarıdır. Tablo 2'de görüldüğü gibi demokratik ebeveynler hem kontrol/talepte hem de kabul/ilgi de yüksektirler. Otoriter ebeveynler ise kontrol/talepte yüksek, kabul/ilgi de düşüktürler. Otoriter ve demokratik ebeveynlerin çocuklarının gelişimindeki farklılıklar ebeveynin ilgisindeki farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Çünkü Maccoby ve Martin'in sınıflamasındaki her iki ana baba tutumunda kontrol/talep boyutu yüksektir. İzin verici-müşamahakâr ebeveynler kabul/ilgide yüksek, kontrol/talepte düşüktürler. İzin verici-ihmalkâr ebeveynler ise hem kabul/ilgi de hem de kontrol/talepte düşüktürler. Buna göre her iki izin verici anababa tutumunda kontrol boyutu düşükken, izin verici ebeveynler arasındaki farklılık anne-babanın göstermiş olduğu ilgiden kaynaklanmaktadır. İzin verici-müşamahakâr ebeveynler çocuklarına karşı oldukça hoşgörüli davranırlar, davranışlarına herhangi bir sınırlama koymazlar. Ancak bu tür anne-babalar çocuklarına karşı sıcak ve ilgili davranırlar, onlara sevgi gösterirler. İzin verici ihmalkâr ebeveynler ise çocuklarını hiçbir şekilde denetlemedikleri, davranışlarına sınırlama koymadıkları gibi çocuklarıyla da hiç ilgilenmezler ve sevgi göstermezler (Yılmaz, 2000).

Yapılan çalışmalarda ebeveynin ilgisi ile çocukların kişilik gelişimi arasında ilişki bulunmuş ve çocuğuyla ilgilenmeyen, çocuğuna uzak olan ebeveynlerin çocuklarının saldırganlık eğilimi yüksek, okulda başarısız, içki ve sigara içmeye erken yaşlarda başlayan, duygusal kontrolü zayıf, uzun süreli amaçları olmayan çocuklar olduğu görülmüştür. Maccoby ve Martin'e (1983) göre eğer ebeveynin çocuğuna karşı olan bu tutumu çok erken yaşlarda başlarsa, çocuğun bilişsel ve sosyal gelişiminde gerilikler görülebilir. Anılan araştırmacı çalışmasında, duygusal olarak ilgisiz ve depresyonlu annelerin bebeklerinde zihinsel gerileme, duygusal açıdan bağlanmada zorluklar, sinirli ve bağımlı davranışlar gibi psikolojik fonksiyonların çoğunda gerileme olduğunu göstermiştir (Akt: Yılmaz, 2000).

ANNE BABA TUTUMLARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Çocuk yetiştirme çeşitliliğini yani anne baba tutumlarını birçok şey etkilemektedir. Anne babanın kişiliği, ruhsal sağlıkları, ekonomik gelir düzeyleri, eğitim seviyeleri, çocukların doğuş sıraları, anne babanın kendi yetiştirme biçimi anne baba tutumlarını etkileyen faktörlerin başında sayılabilir.

Anne Babanın Ruh Sağlığı

Annenin çocuğa karşı aşırı koruyuculuğu, doğrudan doğruya annedeki ruhsal bozukluğun bir sonucu olabilir, şizofren bir annenin, düşünce ve ruhsal fonksiyonlarının bozukluğu ve aşırı şüpheleri nedeniyle çocuğuna aşırı düşmesi gibi (Ekşi, 1990).

Yapılan araştırmalar sürekli mutsuz çocukluk yaşantıları olanların kendi evlilik yaşantılarında ciddi aile problemlerine, çocukları hırpalamaya, boşanma gibi evlilik yaşantısı güçlüklerine zemin hazırladığı ortaya çıkmıştır. Olayları uzun dönem izleyen araştırma sonuçları, kötü çocukluk yaşamış ana babaların, planlama ve sorunlarla başa çıkma becerilerinden yoksun kaldıklarını, çocuklarının gereksinimlerine daha az duyarlı olduklarını ve çabucak öfkelenip tepkisel davrandıklarını göstermiştir. Anne babalarında depresyon, anksiyete gibi ruhsal bozukluklar bulunan çocuklar ilerde kendileri anne baba oldukları zaman benzeri belirgin bozukluklar ortaya çıkmış, bu çocuklar depressif, endişeli anne babalar olmuşlardır. Ana babaların davranışı gerek içinde yaşadığı aile, gerek daha geniş sosyal çevreden etkilenir (Ekşi, 1990: 16).

Levy'e göre annedeki bastırılmış bilinçdışı düşmanlık-itme gibi duygular çocuğa yönelik tutumları belirleyebilir. Anne kendi hoş olmayan duygularını tanıma gerçeği ile

karşı karşıya geldiği, ancak bu duygularla yüzleşmek istemediği zaman bu duygular bilinç dışında bastırılır. Bastırılan bu duygular bilinç dışında tamamen başka şekilde ödünleyici duygularla yer değiştirir. “Reaksiyon formasyon” denilen psikolojik bir savunmadır bu. Anneler bilinç dışı olarak çocuklarından birine karşı kendi içlerindeki olumsuz bir duyguyla çatışırken, böyle bir duyguyu bastırmaya, itmeye ve tanımamaya çalışırken, aşırı koruyucu, aşırı şımartıcı bir davranış içine girebilir. Bu aşırı düşkün davranış sanki çocukların gerçekte ne kadar fazla sevdiklerini kendilerine kanıtlamak içindir. Bu özellikle sevgi ve nefret duygularının birlikte olduğu ve bu kişilerin sevdikleri bir kimseden aynı zamanda nefret de edebileceklerini kabul etmedikleri zaman ortaya çıkar (Akt: Ekşi, 1990).

Anne Babanın Eğitim Durumu

İlköğrenime sahip olan annelerin orta ve yüksek öğrenime sahip olanlara göre daha fazla aşırı koruyucu, rollünü reddetmesi, geçimsizlik ve sıkı disiplin tutum boyutuna sahip oldukları belirlenmiştir. Dolayısıyla az eğitime sahip olan annelerin daha olumsuz tutumları benimsedikleri söylenebilir (Demiriz ve Öğretir, 2007).

Annenin Çalışma Durumu

Çalışma annenin sosyal destek kaynaklarından biridir. Çalışan anne geleneksel çocuk yetiştirme değerlerinden uzaklaşmakta ve demokratik tutum göstermektedir. Buna karşılık annenin işinden memnun olmadığı ve iş yerinde stres yaşadığı durumlarda çocuğu ile ilişkisi olumsuz etkilenebilir. Çalışan anne çocuğunu ihmal ettiğini düşünerek kendini suçlayabilir. Bundan kurtulmak için çocuğuna aşırı izin verici ya da aşırı koruyucu davranabilir (Şanlı, 2007).

Annenin çalışması, annenin çocuğa karşı tutumunu olumlu yönde etkilediği söylenemez. Yavuzer (2001)’e göre annenin çalışması, annenin olmadığı saatlerde çocuğun bakımı, işinden yorgun ve gergin gelen annenin çocukla sağlıklı iletişim kurması ve ona az zaman ayırması anlamına gelmektedir. Bu durum da kaçınılmaz olarak anneyi çocuğa karşı aşırı şımartma ve aşırı hoşgörülü yaklaşıma götürmektedir (Yavuzer, 2001: 60).

Ailenin Sosyo-ekonomik Durumu

Araştırmalar alt ve üst sosyo-ekonomik durumdaki ana babaların çocuklarına karşı değerler açısından da farklı bir tutum içinde olduklarını göstermektedir. Sosyo-ekonomik yönden üst kategoride yer alan anababalar, alt kategoridekilere göre, otoriteye daha az değer vermekte; eşitliği, bağımsızlığı, merakı, yaratıcılığı, başarıyı ve sorun çözücü olmayı daha önemli görmektedirler. Çocukların doğuştan iyi olduklarına ve birbirlerinden farklı olabileceklerine inanmaktadırlar. Çocuklarıyla daha sık ve ayrıntılı konuşmakta, çocuğu daha az yatırım aracı olarak görmekte, cinsiyetiyle ilgili görüşlerinde de az farklılık belirlemektedir (Dönmezer (1999).

Luster, Rhoades ve Haas (1989), yaptıkları araştırma sonucuna göre, düşük sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin çocuklarının büyükleri ve toplumun isteklerine uymalarına, yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin ise çocuğun kendi kendisini yönetmesine değer verdiklerini göstermiştir. Bu değerlerle tutarlı bir biçimde, düşük sosyo-ekonomik düzeydeki anneler çocuklarını şımartmaktan kaçınıp onları kısıtlamış, çocuğu aşırı denetleyip cezalandırmışlardır. Yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki anneler ise çocuklarını şımartmaktan korkmayıp özgür bırakarak düşük düzeyde denetim ve ceza uygulamışlardır (Hortaçsu, 2003).

Sosyoekonomik yönden üst düzeyde olan anne babalar, alt düzeydekilere göre otoriteye daha az önem vermekte, eşitliği, bağımsızlığı, girişimciliği daha önemli görmektedirler. Çocuklarıyla sözel iletişim kurmaktadırlar. Olanakların kısıtlı olduğu çevrede çocuğa karşı daha olumsuz yaklaşılmaktadır (Şanlı, 2007)

ABD’de yapılan araştırmalarda, alt sosyo-ekonomik seviyelerdeki ailelerde ana-babanın çocukları ile ilişkisinin katı ve otoriteye dayalı olduğu bulunmuştur. Buna karşılık orta sınıf ailelerde anne-baba çocuklarına karşı daha açık, esnek ve eşitlik ilkesine göre davranmaktadır. Alt sosyo-ekonomik seviyedeki ailelerde çocuk, ebeveynin otoritesinden ve kızgınlığını ifade etmesinden korkmaktadır. Ailenin sosyo-ekonomik seviyesi yükseldikçe ergenin aileye duyduğu güven arttığı halde, alt sosyo-ekonomik seviyedeki ebeveyn, yanlış davranışta çocuğunu daha şiddetli cezalandırmakta ve nadiren çocuğunu övmektedir (Akt: Kulaksızoğlu, 2000).

Demiriz ve Öğretir (2007) yaptıkları araştırmada alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 10 yaş çocuklarının anne tutumlarını incelemişlerdir. Alt sosyo-ekonomik

düzeydeki annelerin daha koruyucu, annelik rolünü daha fazla reddeden, aile içinde daha geçimsiz ve daha sıkı disiplin uyguladıkları görülmektedir. Çalışmayan annelerin çalışan ve emekli olan annelere göre daha fazla aşırı koruyucu ve sıkı disiplin tutum boyutuna sahip oldukları belirlenmiştir. Emekli olan annelerin çalışan ve çalışmayan annelere göre daha fazla rollünü reddetmesi ve geçimsizlik tutum boyutuna sahip oldukları belirlenmiştir. Annelerin öğrenim durumuna göre aşırı koruyucu, rollünü reddetmesi, geçimsizlik ve sıkı disiplin boyutlarında anlamlı farkın olduğu bulunmuştur (Demiriz ve Öğretir, 2007).

Anne Babanın Kendi Yetiştirme Biçimi

Ekşi (1990)'ye göre, annenin tutumunun belirleyicisi kendi çocukluğundaki aile yaşantısıdır. Anne eğer sevgi ve sıcaklıktan yoksun ailede büyümüşse, kendi çocukluklarında yoksun kaldıkları şeyleri çocuklarına aşırı şekilde vermektedirler. Anne ve babalar, kendi anne ve babalarından gördükleri, öğrendikleri, model aldıkları davranışları, başka bir seçeneği görememişlerse, kendi çocuklarına yansıtabilirler. (Akt: Dönmezer, 1999).

Kendi çocukluk yıllarında engellenmiş bireyler, ana-baba olduklarında, eskiden kendilerine tanınmamış olan özgürlüklere çocuklarının sahip olmalarına karşı, bilinç dışı bir kıskançlık geliştirirler. Bu nedenle çoğu kez kendi ana babalarından gördükleri yöntemlerle çocuklarını dizginleme, suçlama, aşağılama yollarını denerler. Böylelikle kendi uğradıkları paniği denetim altında tutmaya çalışırlar. Anne ve babanın aşırı baskı altında yetişmiş olması, bazı durumlarda da çocuğuna karşı aşırı gevşek ve yumuşak bir tutum içinde davranmalarına neden olabilir. (Yavuzer, 2001).

Goleman (1998)'e göre kişiler çocukluklarında ebeveynlerinin keyfi ve insafsız bir şiddetle uyguladıkları terbiyeyi, kendileri anne baba olduklarında aynen tekrarlarlar. Bu çocukların anneyi mi yoksa babayı mı saldırgan olarak tanımlamaları hiç önemli değildir. Küçükken öfkeli olan kızlar anne olduklarında, öfkeli erkekler ise baba olduklarında, aynı şekilde keyfi ve sert davranırlar. Bu anne babalar aşırı şiddetli cezalandırmanın yanında, çocuklarının hayatlarıyla çok az ilgilenirler. Bu tür ebeveynler mutlaka kötü ruhlu yada çocuklarının iyiliğini istemeyen insanlar değillerdir; sadece, kendi anne-babalarının örnek olduğu ebeveynlik tarzlarını yinelerler (Goleman, 1998: 248).

Kültürel Değerler

Ana babaların çocuklarına karşı gösterdikleri tutumlar, içinde yaşadıkları kültürden büyük ölçüde etkilenmektedir. Örneğin, Amerika Amerika’da, Japonya’da yani Doğu ve Batı toplumlarına annelerin çocuklarına karşı tutumları farklılık göstermektedir (Dönmezer, 1999)

Çocuk yetiştirme tutumu toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılık gösterdiği gibi, o toplumdaki aileler arasında da farklılıklar gösterebilir. Bir toplumun, her sosyo-ekonomik grubun kendi kültürüne hayat felsefesine ve kendi değer sistemine sahip olduğu, farklı sosyal sınıflardaki ebeveynin farklı çocuk yetiştirme tutumu, farklı ödül ve ceza anlayışı ile çocuklarını yetiştirdikleri söylenebilir (Akt: Kulaksızoğlu, 2000).

Kağıtçıbaşı (1984)’e göre, Türkiye’de ana babalar, çocuğun bağımsız olmasını değil, söz dinlemesini istemektedirler. Başka bir deyişle, çocuk yetiştirmedeki yaygın tutumlar bireyciliği değil, karşılıklı desteği içeren topluluk değerlerini özendirici niteliktedir. Oysa gelişmiş toplumlarda bağımsızlığa önem verilmekte, ana babalar çocuklarının kendilerine bağımlı olmalarını şiddetle reddetmektedirler. Ancak, Türkiye’de de ailelerin sosyo-ekonomik düzeyi yükseldikçe çocuğun ekonomik değeri azalmakta, psikolojik değeri ise artmaktadır. Buna bağlı olarak da çocuğun daha özerk bir kişilik geliştirmesine izin verilmektedir (Akt: Dönmezer, 1999).

Çocuğun Doğum Sırası Ve Yaşı

Ana-baba-çocuk etkileşiminde çocukların cinsiyetinin ve konumunun çok etkili değişkenler olduğu araştırmalarda ortaya çıkmaktadır. Thoman ve arkadaşları (1972) annelerin daha çok ilk doğan kızlara gülümsediğini ve onlarla konuştuğunu bildirmektedir. Babalar da daha çok ilk doğan erkek çocuklarla konuşmakta ve onlara dokunmaktadırlar (Parke ve Sawin, 1975). Ana babalar disiplin açısından genellikle ilk doğanlara daha sık bedensel ceza uygulamaktadırlar ve daha sonra doğanlara uyguladıkları disiplinde daha tutarlı olma eğilimindedirler. Kuşkusuz, bu tutumların bazıları kolay bir iş olmayan anababa olmayı öğrenmenin bir sonucudur (Akt: Gander ve Gardiner, 1998).

Ana babalar çocuklarını yetiştirme sırasında çok büyük tecrübe kazanır, çok şey öğrenirler. Hatta gene araştırmalar gösterir ki, annelerin ilk doğan bebeklerine ve son doğana karşı davranışları genellikle çok farklıdır (Ekşi, 1990).

Ayyıldız, vd. (2005)'e göre ailenin ilk çocuktan beklentileri yüksek olmaktadır. Bu nedenle ilk çocuk daha olgun yetiştirilmekte, ona yetişkinmiş gibi davranılmaktadır. Küçük çocuklara daha az otonomi ve sorumluluk verilmektedir. Anne baba küçük çocuğa karşı hoşgörölü ve kabul eden bir tutum sergilerken, büyük çocuğa daha denetleyici davranmaktadır. Çocuk sayısı arttıkça aile çocuk yetiştirme konusunda daha fazla deneyim kazanmaktadır. Çocuk büyüdükçe kişiliği belirginleşmekte ve ilişkiye daha aktif katılmaktadır. Bu durum annenin tutumlarını etkileyebilmektedir (Akt: Şanlı, 2007).

Güneysu ve Bilir (1988), yaptıkları bir araştırmaya göre, çok kardeşi olan gençlerde hem anne hem de baba tutumlarının demokratik olmaktan uzaklaştığı ve buna bağlı olarak gençlerin kendini kabul düzeylerinin düştüğü bulunmuştur. Kardeş sayısına göre kendini kabul düzeyine bakıldığında 4 ve fazla sayıda (çok kardeş) kardeşi olan gençlerin kendini kabul düzeyinin ailenin tek veya 2-3 kardeşi olan gençlere göre daha düşük olduğu görölmüştür (Güneysu ve Bilir, 1991). Falbo'nun (1976) araştırması, ilk doğanların sonra doğanlardan daha iyi toplumsal (kişisel değilse de) uyum sağladıklarını göstermektedir. Sonrakiler, önce anababaları, daha sonra öğretmenleri tarafından sık sık büyük kardeşleriyle karşılaştırılırlar ve bu da çoğu zaman aşağılık duygusu duymasına neden olur. "Ablan matematikte iyi, sen neden değilsin?" gibi konuşmalar azımsanmayacak kadar sık duyulur (Akt: Gander ve Gardiner, 1998).

MÜKEMMELİYETÇİLİK

Mükemmeliyetçilik, yapılacak her hangi bir işte mükemmellik için aşırı çaba gösterme ve bu konuda çaba harcama durumudur. Macmillan Sözlüğü'nde mükemmeliyetçilik:

- 1) Mükemmelin mümkün olduğuna inanma ve ona ulaşma çabası ve
- 2) Kişinin kendisi ve başkaları için yüksek standartlar belirleme eylemi olarak tanımlanmıştır.

Webster's II New College Dictionary'e (1995) göre kendine aşırı derecede yüksek standartlar koyma, eksik ve hatalardan rahatsız olmak şeklinde tanımlanmaktadır (Slaney, Rice, Mobley, Trippi ve Ashby, 2001).

Amerikan Psikiyatri Birliği'ne (American Psychiatry Association) (1994) göre ise mükemmeliyetçi tutum kişinin aşırı sert standartlar belirlemesine neden olur, bunlara ulaşmak ise zordur, dolayısıyla bu durum yapılan işin bitmemesiyle, ertelenmesiyle sonuçlanır.(Slaney ve Ashby, 1996).

Alan yazında mükemmeliyetçiliğin birçok tanımı vardır; Burns (1980) mükemmeliyetçiliği imkansız amaçlar için ara vermeksizin ve zorlantılı çaba harcama, bireyin kendini sadece başarıları ve yaptıklarıyla değerlendirmesi olarak tanımlamaktadır. Burns (1980) mükemmeliyetçileri kendilik değerini tamamıyla başarı ve verimlilik terimleriyle ölçen ve imkânsız amaçlara doğru zorlayıcı ve ısrarcı bir şekilde çaba gösteren bireyler olarak tanımlamaktadır. Bu bireyler sadece kendilerine zarar verebilen üstün olma için çabalamaktadır.

Tangney (2002)'e göre, mükemmeliyetçiler kendini değerlendirme konusunda fazlaca enerji sarf ettikleri için öz-değerlendirme sürecine kendilerini kaptırırlar. Tangney, ayrıca katı ve yüksek standartlar oluşturma yanında mükemmeliyetçilerin değerlendirme sürecine çok fazla yöneldiğini ve herkes öz-değerlendirmesini kurallarına uygun olarak yaparken, mükemmeliyetçilerin bunu sürekli bir iş gibi yaptığını belirtir.

Antony ve Swinson'a (2000) göre Mükemmeliyetçi insanlar genellikle yaşamlarındaki olaylar üzerinde gerçekte olduğundan daha fazla kontrol sahibi olduklarına inanırlar. Bu da onların görevleri üzerinde aşırı sorumluluk sahibi olduklarını hissetmelerine ve yaptıkları işi defalarca kontrol ederek gereksiz yere vakit harcamalarına ya da hata yapmamak ve zarar görmemek için kendilerini büyük çapta koruma altına almalarına neden olur.

Mükemmeliyetçiliğin ilk tanımlamaları ve ölçümleri tek boyutlu ve patolojik bir kişilik özelliği olarak kavramsallaştırılmakla birlikte (Burns, 1980; Pacht,1984) son yıllarda yapılan araştırmalarda (Frost, Marten, Lahart ve Rosenblate, 1990; Hewitt ve Flett, 1991) mükemmeliyetçilik çok boyutlu fakat problemli ve istenilir olmayan bir özellik olarak ele alınmaya başlanmıştır.

Mükemmeliyetçiliği çok boyutlu olarak ele alan Hewitt ve Flett (1991a) mükemmeliyetçiliğe olumsuz bakış açısını devam ettirmişlerdir. Örneğin geliştirdikleri ölçekte mükemmeliyetçiliği patolojik bir olgu olarak ele almış, ayrıca mükemmeliyetçiliği çok boyutlu olarak görmüşlerdir buna göre hem kişi-içi hem de kişilerarası içeriği olduğunu düşünmüşlerdir “kendine yönelik”, “başkasına yönelik” ve “sosyal kaynaklı” olmak üzere üç boyutta tanımlamışlardır. Kendine yönelik mükemmeliyetçilik, kişinin kendisi için gerçekçi olmayan ve ulaşılabilecek imkansız boyutta standartlar belirleme eğilimidir. Bu standartlar kişinin kendisine yöneliktir ve buna kişisel eleştiri ve kendi hatalarını kabul etmeme eşlik eder. Kendini fazlasıyla eleştirme ve kendini cezalandırmaya neden olur. Kendine yönelik mükemmeliyetçilik diğerlerini suçlama, güven eksikliği, diğerlerine karşı düşmanlık duygusuna yol açar Bu boyut ahlakı hor görme, yalnızlık, evlilik ve aile gibi kişilerarası problemlerle ilişkili olabilir. Diğerlerine yönelik mükemmeliyetçilik ise bireyin başkaları için belirlediği gerçekçi olmayan standartlara uymasını beklemesidir. Diğerlerinin yapabilirliklerine ilişkin inanç ve beklentileri içerir. Diğerlerine yönelik mükemmeliyetçiliğin önemi diğerleri için gerçekçi olmayan standartlara sahip olduğuna, diğer insanların mükemmel olması üzerinde önemli bir yeri olduğuna ve sıkı bir şekilde diğerlerinin performanslarını değerlendirdiğine inanılır. Burada davranış dışarıya yönlendirilmiştir. Sosyal kaynaklı mükemmeliyetçilik ise bireyin, insanların kendisinden imkansız şeyler beklediği şeklinde bir inanca sahip olma eğilimidir. Dahası başkaları tarafından onaylanmak için bu standartlara ulaşmak zorunda olduklarını düşünürler. Sosyal düzene yönelik mükemmeliyetçilik bazı olumsuz sonuçlara neden olabilir. Diğerleri tarafından yüklenen standartlar aşırı ve kontrol edilemez olarak algılandığı için öfke, anksiyete ve depresyon gibi duygusal durumlar ve başarısızlık yaşantıları ortaya çıkabilir. Yüksek düzeyde sosyal düzene yönelik mükemmeliyetçiler diğerlerinin beklentilerini karşılama ile ilgili oldukları için negatif olarak değerlendirilmekten çok fazla korkarlar.

Rice, Ashby ve Slaney (1998) mükemmeliyetçiliği “uyumlu ve uyumsuz mükemmeliyetçilik” olarak tanımlamışlardır. Uyumlu mükemmeliyetçiler yüksek kişisel standartlara, temizlik ve düzen ihtiyacına ve erteleme isteksizliğine sahip olarak tanımlamaktadırlar. Uyumsuz mükemmeliyetçiler ise; hatalara aşırı dikkat davranışlardan şüphe, erteleme eğilimi, gergin ve endişeli hissetme ve çocukları için

gerçekçi olmayan beklentileri olan yüksek düzeyde eleştirel ebeveynlere sahip olmaları ile tanımlanmıştır.

Hamachek (1978), mükemmeliyetçiliği normal ve nevrotik mükemmeliyetçilik olarak iki şekilde ele almıştır. Normal mükemmeliyetçiler, zor işlerle uğraşmaktan zevk alırken, performanstaki küçük hataları kabul etmede geniş serbestliğe sahiplerken ve performanslarını başarılı kabul ederlerken, nevrotik mükemmeliyetçiler bu zevki yaşamazlar, çabalarını ve başarılarını asla yeterli bulmazlar aşırı derecede hataları ile ilişkilidirler, en küçük hatalarını bile standartları karşılayamadıklarını algılama ile sonuçlandırır. Nevrotik mükemmeliyetçiler, çevrelerindeki bireylerin değerlendirmelerinden korkarak hataları üzerinde aşırı bir şekilde odaklanırlar ayrıca mükemmeliyetçiliğin davranma biçimi ve davranış hakkında düşünme biçimi olduğunu belirtirken, mükemmeliyetçiliğin bireyin yaşamında pozitif bir etkisi olduğu görüşünü savunmaktadır

Hamachek (1978)'e göre nevrotik mükemmeliyetçilerin bu özellikleri, çocukluktaki ebeveyn tutumlarıyla ilgili yaşantılarla ilişkilidir. Mükemmeliyetçi ebeveynler aşırı eleştirel, talepkar ve genel olarak az destekleyen kişilerdir; çocukların davranışlarını onaylamak yerine, onları daha iyi yapmaları için zorlarlar. Çocuk, davranışı hiçbir zaman ebeveyninden tam onay almak için yeterli olmayacağından “yeterince iyi performans algısını” geliştiremez. Ebeveynlerin bu tutumlarına dayanarak Hamachek (1978), devamlılığı olmayan onayın, onay yokluğunun ve şartlı onayın mükemmeliyetçiliğe yol açtığını ileri sürmüştür.

Hamachek'e göre mükemmeliyetçilik çelişkili ya da koşullu onay sonucunda da oluşabilmektedir. Ailelerin tutarsız davranışlar ve çelişkili onay durumlarında, çocuklar diğer insanlardan kaynaklanan sürekli standartların yoksunluğunu gidermek için kendilerine makul olmayan yüksek düzeyde standartlar belirleyebilirler. Koşullu onay herhangi bir şarta bağlı olmadan verilen koşulsuz onaydan çok daha büyükse beraberinde problem ortaya çıkabilir. Aileleri koşullu onaya çok fazla vurgu yapan çocuklar performanslarına (başarılarına) çok aşırı değer verebilirken kendilerini küçümseyebilirler. Bu çocuklar yalnızca olağanüstü başarı (performans) gösterdikleri sürece değerli olabileceklerini öğrenmiş olabilirler ki bu mükemmeliyetçi düşüncenin gelişimine yol açmaktadır.

Frost, Marten, Lahart ve Rosenblate (1990), mükemmeliyetçiliğin doğasının ancak çok boyutlu bir bakış açısı ile anlaşılabilirliğini belirtmişler ve bu bakış açısına göre bir ölçek geliştirmiştir.

Ölçeğin altı alt boyutu vardır:

- 1) Hata yapma endişesi/korkusu: Bu boyut, mükemmeliyetçilerin hata yapma endişesiyle beraber hatalara karşı aşırı tepki göstermesi ile ilgili bir boyuttur. Bireyin reaksiyonu ne kadar şiddetli ise kişinin mükemmeliyetçilik derecesi o kadar yüksektir. Frost'a göre mükemmeliyetçiliği doğasını açıklayan en iyi boyuttur.
- 2) Kişisel yüksek standartlar koyma
- 3) Ebeveynlerin beklentisinin yüksek olması
- 4) Eylemlerden şüphe duyma / emin olmama
- 5) Organizasyon: Düzene aşırı önem verme
- 6) Ebeveynlerin eleştiriciliği

Missildine (1963), Mükemmeliyetçilerin aşırı yüksek standartlar ile tutarlı olan bir seviyeye ulaşabilmeleri için aşırı bir çaba sarf edebileceklerini, çünkü onlar için hatanın kabul edilemez olduğunu düşünmektedir. Ancak, bu yüksek standartlar kaçınılmaz olarak her zaman karşılanamadığı için mükemmeliyetçi bireyler kendilerini küçümseyen bir içebakışa yönlendirilmektedirler.

Siegle ve Schuler (2000) ise; içsel mükemmeliyetçilik ve dışsal mükemmeliyetçilik tanımını getirmişlerdir. İçsel mükemmeliyetçilik mükemmel olmak için güçlü bir motivasyon, gerçek dışı bireysel standartlar oluşturma ve çabalama, hatalara odaklanma ve içsel standartları genelleme olarak nitelendirilebilecek kişilerarası bir boyuttur. Dışsal mükemmeliyetçilik ise benzer davranışları içerir ancak, bu davranışlar bireyin kendisinin yerine diğerlerine yöneliktir.

Parker (1997) sağlıklı ve sağlıklı mükemmeliyetçilik olmak üzere iki tür mükemmeliyetçilik belirlemişlerdir. Onlara göre sağlıklı mükemmeliyetçilik üstünlük çabası ile eşit görürken, sağlıklı mükemmeliyetçilik hatalara aşırı dikkat etme eğilimi olarak tanımlanmaktadır.

Anthony ve Swinson'a (2000) göre davranış ile düşünceler arasındaki ilişki karmaşıktır. İnançlar, beklentiler ve yorumlar davranışları etkiler. Bir işi yapmanın tek

yolu olduğuna inanan insanlar başkalarından yardım almak yerine işlerini kendi başlarına yapmayı tercih edeceklerdir. Dönem ödevinin mükemmel olması gerektiğine inanan öğrenci kendi için belirlediği standartlara ulaşamayacağını anladığında ödevlerine ya hiç başlamaz ya da kısa zamanda pes eder. Antony ve Swinson (2000) Ellis'in yaklaşımından etkilenerek, mükemmeliyetçi kişilerin gösterdikleri davranışların bazıları şu şekilde sıralamışlardır:

Aşırıya kaçmak: Mükemmeliyetçilikte kaygı ya da kişinin performans standartlarına ulaşamama ihtimaline karşı duyduğu rahatsızlık görüldüğünden mükemmeliyetçi insanlar genellikle davranışlarında aşırıya kaçarlar. Aşırıya kaçmak bir davranış hata olmayacağından emin olana kadar tekrarlamaktır.

Aşırı kontrol etme ve teminat arayışı: Mükemmeliyetçiler işleri düzgün yaptıklarından emin olmak isterler. Bu nedenle doğru yapıp yapmadıklarını sıklıkla kontrol ederler ve beklenen standarda ulaşıp ulaşmadıkları hakkında sürekli teminat ararlar.

Aşırı düzenleme ve liste yapma: Mükemmeliyetçiler yapılacaklar listesi ya da eşyaları belli bir düzene göre dizme gibi detaylarla çok meşgul olurlar. Belli bir seviyede düzenleme yapmak faydalı olmasına rağmen aşırı düzenleme işimizi bitirmemize engel olabilir.

Karar verme güçlüğü: Mükemmeliyetçiler genellikle karar vermede güçlük yaşarlar. Çeşitli alternatiflerle karşılaşan mükemmeliyetçi bireyler genellikle telafisi mümkün olmayan hatalar yapmaktan korkarlar ve karar vermekte zorlanırlar.

Erteleme: Mükemmeliyetçiler bir işe başlamayarak işi mükemmelin altında yapma olasılığından kurtulmuş olacaktır.

Yetki verememe: Mükemmeliyetçi birey karşısındakinin işi mükemmel yapacağına güvenemediğinden işbirliği yapamaz, başkasına yetki veremez, bütün işi tek başına yapmaya çalışır.

Çok çabuk pes etmek: Mükemmeliyetçi bireyler belli bir amaca ya da hedefe ulaşamayacakları endişesiyle denemekten vazgeçerler.

Mükemmeliyetçilik bireysel farklılıkları açıklamak üzerinde etkilidir. Özellikle adaptif olmayan mükemmeliyetçi tutumların sosyal anlamda kritize edilmeye yönelik

bir duyarlık geliştirdiği bilinmektedir. Mükemmeliyetçilik sosyal ilişkiler bağlamında, uygun psiko-sosyal gelişimi engelleyebilir. Bu tür etkilerin sosyal mesajları ve beklentileri bilişsel anlamda çarpıtmaya yönelik eğilimi güçlendirdiği düşünölebilir. Mükemmeliyetçiliğin gerek sosyal performansı değerlendirme ve gerekse sosyal yalıtıma yönelik karar süreci üzerindeki etkisi önemli görölmektedir. Sosyal anlamda kritize edilmeye yönelik otomatik işleyen duyarlılık, bu yönöyle sosyal kaçımayı açıklayabilir (Bieling, Israeli ve Antony, 2004; Flett ve Hewit, 2004).

Mükemmeliyetçilik eğilimleri büyük ölçöde sevgi, kabul görme/reddedilmeme ve onaylanma gereksinimi ile başlamaktadır. Mükemmeliyetçi bireyleri yönlendiren, düşük düzeydeki benlik saygılarıdır. Mükemmeliyetçiler, sevgi ve onaylanma gereksinimleri bağlamında, diğerlerinin bakış açıları, istek ve gereksinimlerine karşı duyarlılık gösterememektedirler. Onlar, aşırı benmerkezci düşünce biçimlerinden ötürü, değişimin diğer bireylerce gerçekeştirilmesini beklemektedirler. Kişi, kusursuz olma konusunda hayal kırıklığı yaşadıkça kaygıları bir kat daha artmakta ve bu durum onun için bir kısır döngü haline gelmektedir. Bu sonucun, bireyin ruh sağlığı açısından istendik bir durum olduğu söylenemez (Tuncer ve Voltan-Acar, 2006).

Kuramsal Açıdan Mükemmeliyetçilik

Psikanalitik Yaklaşım

Kişilik kuramlarının mükemmeliyetçiliği açıklama biçimlerini incelersek; Freud'un Psikanalitik Kuramı, mükemmeliyetçi çabayı, özellikle psikoseksöel kişilik gelişiminin anal döneminde uygun olmayan bir ilerlemenin sonucu olan nevrozun bir göstergesi olarak açıklamıştır (LaSota, 2005). Freud kusursuz olma ihtiyacını, mazoşist ve yıkıcı dürtülerin ürünü ve Oedipus Kompleksinin kalıntısı olarak yorumlar (Gençtan,2000). Freud, mükemmeliyetçilik eğiliminin çocuklukta başladığını ve ebeveynlerinin yasaklarının içselleştirilmesi ile devam ettiğini belirterek; bu içselleştirmelerin etkileri ile oluşan süper egonun mükemmel bir imaj yaratma, tasarlama ve sürdürme uğraşısında olduğunu belirtmiştir (Horney, 2006b; Gençtan 2000) ayrıca Freud (1959) mükemmeliyetçiliği, yüksek başarı için katı istekler belirleyen, abartılmış süper egonun bir fonksiyonu olarak kabul etmektedir.

Horneyci Yaklaşım

Horney'e (2006a) göre mükemmeliyetçilik bireyin kendine yabancılaşmasına patolojik olarak uyum sağlamasıdır. Horney mükemmeliyetçiliği sadece olumsuz yönüyle ele almış ve mükemmeliyetçiliği nevrotik bir gereksinim olarak görerek açıklamıştır. Horney kendi mükemmeliyetçilik anlayışını, Freud'un süper ego, ideal benlik ve Oidopus Kompleksinden ayırarak yeni bir boyut getirmiş; mükemmeliyetçiliğin doğuştan veya içgüdüler ile şekillenmeyip çevrenin, özellikle anne-babanın davranış şekilleri ile ortaya çıktığını belirtmiştir. Bu açıdan Horney mükemmeliyetçi çabayı, çevresel faktörlere özellikle ana-baba tutumu, anne babanın tutarsız tavırları ve çocukları arasında ayırım yapmaları gibi faktörlerin etkilediğini belirtmesi açısından mükemmeliyetçiliği tanımlaması anlamında Freud'dan ayrılmaktadır.

Horney on çeşit nevrotik ihtiyaç tanımlamış daha sonra bunu üç kategoriye ayırmış ve bu nevrotik ihtiyaçlar sonucunda ortaya çıkan kişilik tiplerinden bahsetmiştir. Bu kişilik tiplerinde biri de *“kişinin kendisini hayattan çeken, bağımsızlık ve mükemmellik ihtiyacı içinde olan ve bunu insanlardan uzak durarak karşılamaya çalışan bağlantısız kişiliktir”* (Schultz ve Schultz, 2002). Horney (2006c), bu kişilik tipinin; nevrotik ihtiyacını karşılamak amacıyla sağlıklı olmayan mükemmeliyetçi bir çaba içine girdiğini belirtmiş ve kişinin, kendi hayalinde görüntülediği eşsiz bir kusursuzluğa sahip olan insandan çok çok uzaklarda olduğunun farkına vardığı zaman da umutsuzluğun su yüzüne çıkarak, yıkıcı bir etkiye sahip olan derin bir öz-aşağılanma tepkisi gösterdiğini ifade etmiştir.

Adlerian Terapi

Adler'in Bireysel Psikoloji olarak adlandırdığı kuramı, yaşamın özünde saklı yatıp gelişme, çaba harcama, iş görme eğilimiyle kendini açığa vuran gizemsel yaratıcı gücü kavrama arzusu, ayrıca belirli bir alandaki yenilgiyi başka bir alanda sağlanacak başarıyla dengeleme isteğini vurgulamaktadır. Adler'e göre insanın doğası gereği, yaptığı davranışlarının ardında bir amacı vardır. Geçmişte yasadıklarından çok geleceğe ilişkin beklentilerine odaklanmıştır.

Kendisine birtakım hedefler belirlemiştir, bunları elde etmek, başarılı olmak için bu hedefler doğrultusunda hareket eder. Hayatını anlamlandırmaya çalışır, karşısına

çıkan engelleri asmak için çaba sarf eder ve bu noktada sorumluluklar alır. Bu durumlar bireyin ruh sağlığı açısından olumlu sonuçlar doğurur. Sağlıklı mükemmeliyetçilerin de buna paralel davranışlar sergiledikleri görülmektedir. Bununla birlikte Adleryan terapinin temel ilkelerinden biriside insan, eksik veya yetersiz olduğu yönlerinin meydana getirdiği “eksiklik duygusu”na karşı doğası gereği daha iyiye ulaşmak için “üstünlük çabası” içerisinde. Üstünlük çabası, bireyin kendi potansiyelini kullanarak düşükten yükseğe, eksiden artıya yada olumsuzdan olumluya doğru çabasıdır (Karahan ve Sardogan, 2004). İnsanın “eksiklik duygusu”ndan “üstünlük çabası”na olan uğraşı eğer sağlıklı bir şekilde sürdürülmezse o kişide problemler meydana getirmektedir. Bu noktada olumsuz mükemmeliyetçilik özelliği taşıyan kimselerin abartılı bir üstünlük çabası içerisine girerek yetenekleri üzerinde hedefler belirleyip bunlara ulaşmaya çalışmaları ve sonucunda da başarısız olmaları; bu durumdan olumsuz etkilenmelerine neden olabilmektedir.

Akılcı Duygusal Davranışçı Yaklaşım

Ellis’in Akılcı Duygusal Davranış Terapisi Modeline göre, yaşanan problemlerde kişilerin düşünce yapıları oldukça etkilidir. Kendisini, çevresini ve yaşadığı olayları olumsuz ve mantıksız bir çerçevede değerlendirdiklerinde, bu durum onlar için rahatsız edici bir boyut almaktadır. Ellis (1977), mükemmeliyetçiliği mantıksız inançlar yaklaşımıyla ele almaktadır. Bu inançlara göre bireyin değerli olabilmesi için her yönüyle tamamen yeterli, yetenekli, hiç hata yapmayan ve her şeyin üstesinden gelen biri olması gerekmektedir.

Ellis (1962), bu temel inanç ve bilişleri şu şekilde açıklar;

1. Bütün insanlar tarafından sevilip, onaylanmak gerektiği
2. Tamamen başarılı, yeterli ve yetenekli olmanın bir zorunluluk olduğu
3. Kötü, yanlış ve olumsuz şeyler yapan kimselerin ayıplanması ve cezalandırılması gerektiği
4. Kişinin yasadıkları kendi istediği gibi değilse; bu durumun o kimse için felaket anlamına geldiği
5. Mutsuzluk veren durumların nedeninin, o kişinin dışında olan şeyler

olduğu ve bunların kontrolünün o kişinin olmadığı

6. Tehlikeli ve ürkütücü şeylerin büyük kaygılara neden olduğu ve bu durumların üzerinde sürekli durulması gerektiği

7. Zor ve sorumluluk gerektiren şeylerle yüzleşmektense, onlardan kaçmanın daha kolay olduğu

8. İnsanların diğer kişilere bağımlı olduğu ve kendisinden daha güçlü olana bel bağlaması gerektiği

9. Şimdiki davranışlarımızın geçmişteki yaşantı ve deneyimlerimiz tarafından belirlendiği ve bu etkinin yok edilemeyeceği

10. Diğer insanların problemleri ve olumsuz durumları üzerinde durup, onlara oldukça üzölmek gerektiği

11. Her problemin bir tane veya mükemmel bir çözümü olduğu ve bu çözüm bulunmazsa sonucun felaket olacağı (Patterson ve Watkins, 1996, s.198)

Bilişsel Yaklaşım

Beck' in ortaya koyduğu Bilişsel Terapi'ye göre; problemlili durumların nedeni yanlış kanılar ve olumsuz yapılarıdır. Bu olumsuz yapılar ise kişinin gelişimi boyunca meydana gelen yanlış öğrenmelerden kaynaklanmıştır. Problemlili kişiye yardımcı olabilmek ise; bir takım teknikler kullanarak, hatalı düşünceleri belirlenerek ve yaşantılarından daha gerçekçi yollar ve formüller çıkarmakla olabilir (Beck, 1979). Akılcı Duygusal Davranış Terapi Modeli'nde olduğu gibi Bilişsel Terapi'de de yaşanan olaydan çok, kişinin onu nasıl algıladığı ve yorumladığı üzerinde durulmuştur. Beck (1976)'e göre duygusal bozuklukların temelini, bireyin kendine, dünyaya ve geleceğe yönelik olumsuz düşünceleri (bilişsel üçlü) oluşturur. Mükemmeliyetçiliğin temelinde de bilişsel hatalar bulunmaktadır. Bilişsel hatalar kişinin düşüncelerindeki sistematik ve sürekli mantık hatalarıdır ve bunlar aşağıdaki gibi ifade edilmiştir

Keyfi çıkarsama-irdeleme: Geçerli ve somut bir dayanak olmaksızın olaylardan olumsuz sonuçlar çıkarma sürecidir.

Seçici Soyutlama: Bir durumun bütününde bir ayrıntı üzerinde yoğunlaşarak daha önemli olan yanları görmezden gelmeyi, bütün yaşantıyı bu ayrıntıya dayanarak açıklamayı içerir.

Mutlakıyetçi İkili Düşünme: Bütün yaşantıları iki uç kategoriden birine yerleştirme eğilimidir.

Abartma ve Küçültme: Bir olayın önemini değerlendirmede yapılan yanıltır.

Kişiselleştirme: Bireyin, herhangi bir ilişkisi olmadığı halde kendisi dışındaki olayları kendine bağlama eğilimidir.

Aşırı Genelleme: Tek bir olaydan yola çıkarak genel bir sonuca ulaşma eğilimidir.

İnsancıl Yaklaşım

İnsancıl yaklaşımın öncülerinden Maslow’a (1970) göre ruh sağlığı yerinde olan, kendini gerçekleştirmiş insanların özellikleri ile mükemmeliyetçi kimselerin özelliklerine bakıldığında bazı noktalarda örtüşmediği görülmüştür. Rogers’ın ortaya koyduğu kavramlardan, insanın “gerçek benliği” ile “ideal benliği” birbirine ne kadar yakın olursa o derece daha az ruhsal problem yaşayacaktır. Mükemmeliyetçi yapıda ise, kişinin “gerçek benliği” nin potansiyelinin üzerinde olan bir “ideal benlik” belirlenmektedir. Dolayısıyla bu durum bireyin mutluluğunu olumsuz etkilemektedir.

Mükemmeliyetçilikle İlgili Yurtdışında ve Ülkemizde Yapılan Çalışmalar

Flett ve arkadaşları (1995) öğrencilerin mükemmeliyetçilik puanları ve otoriter anne-baba tutumu arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Erkek öğrencilerin sosyal düzene yönelik mükemmeliyetçi puanlarını (diğerlerinin gerçekçi olmayan standartlar oluşturma eğilimini görmeyi yansıtır) anne ve babaların otoriterlik(cezalandırıcı, aşırı kontrol edici ve kısıtlayıcı) seviyeleri ile ilişkili bulmuşlardır.

Frost ve diğerleri (1991) mükemmeliyetçilik ve ailesel istekler arasındaki ilişkiyi incelemek için yaptıkları çalışmalarında, üniversite öğrencisi kızlar ve onların ebeveynlerinin mükemmeliyetçilik puanları arasında olumlu ilişki bulmuşlardır. Anneler ve kızlarının mükemmeliyetçilik puanları arasındaki anlamlı ilişkiyi gösteren bulgular, mükemmeliyetçi annelere sahip kızların kendilerini daha çok mükemmeliyetçi değerlendirdiklerini desteklemiştir. Bununla birlikte babalar ve kızlarının

mükemmeliyetçilik puanları arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır. Çalışmanın sonuçları ailesel mükemmeliyetçiliğin (özellikle annelerdeki mükemmeliyetçiliğin) çocuklardaki mükemmeliyetçilikle (özellikle kızlar) ilişkili olduğunu desteklemiştir.

Vieth ve Trull da benzeri bir araştırma Vieth ve Trull da benzeri bir araştırma (1999) yapmışlardır. Çocukların ve anne-babalarının mükemmeliyetçilik özellikleri arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırma 188 öğrenci ve onların anne-babaları ile yürütülmüştür. Araştırma sonucunda araştırmacılar öğrencilerin kendilerine yönelik mükemmeliyetçilik seviyeleri aynı cinsteki ebeveynlerinin kendilerine yönelik seviyeleriyle, annelerin ve kızların mükemmeliyetçilik puanları ile babaların ve oğullarının mükemmeliyetçilik puanları arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulmuşlardır. Ancak farklı cinsiyetlerdeki ebeveyn ve çocuklarının mükemmeliyetçilik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Baser (2007), mükemmeliyetçi öğrencilerin, babalarından çok annelerini mükemmeliyetçi olarak algıladıklarını bulmuştur.

Dökmen'in (1996) yaptığı araştırmaya ise Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde okuyan 86 kız, 54 erkek olmak üzere toplam 140 öğrenci katılmıştır. Öğrenciler, annelerinin en çok anlayışsız, suçlayıcı, aşırı ilgili, koruyucu, baskıcı, engelleyici, sabit fikirli olmalarından ve onlara fazla güvenmelerinden rahatsız olmaktadır. Öğrenciler genel anlamda ebeveynlerinin, mükemmeliyetçiliğin özelliklerinden olan bu gibi yaklaşımlara sahip olmalarını istememektedirler. Annelerinden bekledikleri özellikler ise; paylaşma, anlaşma, arkadaşça bir ilişki, anlayış ve hoşgörülü olmalarıdır.

Çocukların ailelerinden beklentileri üzerinde duran farklı bir araştırmada ise Tuncer (2006) tarafından Hacettepe Üniversitesi'nde okuyan 96 kız 82 erkek öğrenci üzerinde çalışmıştır.

Ailelerini demokratik olarak algılamayan öğrencilerin başkalarına yönelik mükemmeliyetçilik puanları, demokratik olarak algılayanlara göre daha yüksek çıkmıştır.

Bu konuda daha net olarak Rice ve dig. (2005), yaptıkları araştırmada bireylerin olumsuz mükemmeliyetçilikleri ile ebeveynlerinin kendilerinden yüksek beklentilerin arasında anlamlı bir ilişki olduğunu bulmuşlardır.

Parker (1997) öğrencilerin kendilerine yönelik mükemmeliyetçilik algılarının yükselmesi ile ebeveynlerinin mükemmeliyetçiliklerine olan algılarının da yükselmesi arasında pozitif yönlü bir ilişki bulmuştur. Araştırmaların sonuçları değerlendirildiğinde kişilerin ebeveynlerini mükemmeliyetçi algılayışları ile kendi mükemmeliyetçilikleri arasında olumlu yönde bir ilişki olduğu görülmüştür.

Ebeveynlerin tutumları ile çocukların mükemmeliyetçilikleri arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalardan, Gwen ve Ewa (2005) ebeveynlerin çocuklarına karşı aşırı kontrolcü yaklaşımlarının, çocuklardaki mükemmeliyetçiliğin gelişimi üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Araştırma 104 tane aşırı kontrolcü annesi olan çocuk üzerinde yapılmıştır. Annelerin aşırı kontrol edici bir yaklaşımı benimsemeleri çocuklarda özellikle “sosyal olarak belirlenen mükemmeliyetçiliği” artırdığı ortaya çıkmıştır (Aktaran: Oran Pamir, 2008). Bu sonuca oldukça yakın bir araştırmada ülkemizde yapılmıştır. Bu çalışmada; Yıldız (2007), sınav kaygısı, ana-baba tutumları ve mükemmeliyetçilik arasındaki ilişkiyi belirlemeye çalışmıştır. Araştırma, Tokat ilindeki Anadolu Lisesi, Süper Lise, Fen Lisesi ve Genel Lise’de ortaöğretime devam eden 588 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Araştırmada otoriter ana-baba tutumunun öğrencilerin mükemmeliyetçi olmalarında etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Bir diğer araştırmada ise Flett ve dig. (1995) Erkek öğrencilerin “sosyal olarak belirlenen mükemmeliyetçilik” puanları, kız öğrencilerin ise “kendine yönelik mükemmeliyetçilik” puanları ile ebeveynlerin otoriter tutumları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır. Ayrıca anne ve babaların otoriter tutumları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Her üç araştırmada ebeveynlerin baskıcı bir tutum sergilemesinin çocuğun mükemmeliyetçiliği üzerinde etkisi olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Olumlu ve olumsuz mükemmeliyetçiliği göz önünde bulundurarak yapılan bir çalışmada ise, Ablard ve Parker (1997), ebeveynlerin çocukları için belirledikleri amaçları ile çocuklarının mükemmeliyetçiliği arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Çocuklarının performansına odaklanan ve bu yönde beklentileri olan ebeveynlerin çocuklarının, olumsuz mükemmeliyetçi olma olasılıklarını daha fazla bulurken; çocuklarının öğrenmeleri üzerinde odaklanan ebeveynlerin çocuklarının ise olumsuz mükemmeliyetçi olma ihtimallerini daha az bulmuşlardır.

Ebeveynlerin mükemmeliyetçilikleri ile çocuklarının mükemmeliyetçilikleri arasındaki ilişki üzerinde duran çalışmalara bakıldığında ise su araştırmalara rastlanmıştır; Soenens, Vansteenkiste, Duriez ve Goosens' in (2006) yaptıkları çalışmaya katılanlar 337 erkek, 340 kız toplam 677 kişiden oluşmaktadır Bu kimseler 15-18 yaşları arasında olup 10. sınıf öğrencileri ve ailelerinden oluşmaktadır. Araştırmada “psikolojik kontrol” kendi ihtiyaçlarıyla asırı ilgili ve çocuklarının perspektif ve amaçları hakkında doğru empati kuramayan aileleri karakterize etmektedir ve araştırmanın sonucunda ebeveynlerin uyumsuz mükemmeliyetçiliklerinin psikolojik kontrolün belirtisi (habercisi) olduğu görülmüştür. Bununla birlikte; bu ailelerin çocuklarının daha mükemmeliyetçi ve kendini daha sert eleştiren özellikleri olduğu görülmüştür. Ebeveynler ile çocukları mükemmeliyetçilikleri arasındaki ilişkiyi belirlerken bir takım araştırmalar ise anne ve babayı ayrı olarak değerlendirmişlerdir.

Oral (1999) araştırmasında, mükemmeliyetçi kişilik özelliği ve yaşam olaylarının depresyon belirtileri ile ilişkisini incelemiştir. Araştırma bulgularına göre; kişinin kendisi ve başkaları ile ilgili mükemmeliyetçiliğin. Beck Depresyon Ölçeği puanları ile olumsuz yönde ilişki gösterirken, başkalarının kendisinden beklentileri ile ilgili mükemmeliyetçilik puanları ile olumlu yönde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Siegle ve Schuler (2000) ortaokul seviyesindeki üstün yetenekli öğrencilerin sınıf seviyeleri, cinsiyet ve doğum sırasına göre mükemmeliyetçilik özelliklerini belirlemek amacıyla bir araştırma 391 öğrenci üzerinde bir araştırma yapmışlardır. Araştırma sonucunda erkek öğrencilerin anne-baba beklentilerinden kızlardan daha çok etkilendikleri ancak kız öğrencilerin de erkeklere göre daha çok organizasyon sorunu yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Araştırma sonucunda önce doğan ergenlerin sonra doğanlara göre daha yüksek anne-baba eleştirileri ve beklentilerinden etkilendiğini ortaya çıkmıştır. Kızların hata yapmaya karşı kaygılarının sınıf seviyesi arttıkça arttığını tespit etmişlerdir.

Tuncer ve Voltan-Acar (2006)'da yaptıkları araştırmalarında üniversite hazırlık sınıfı öğrencilerinin mükemmeliyetçilik özelliklerinin, kaygı düzeyleri ile cinsiyetlerine, algılanan kişilik yapısına, algılanan beden imgesine göre farklılık gösterip göstermediği incelenmişlerdir. Araştırma grubu 2004-2005 akademik yılında, Hacettepe Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu'nda eğitim gören 96 kız ve 82 erkek öğrenciden

oluşmuştur. Araştırmada elde edilen bulgular, sürekli kaygı düzeyi ile cinsiyetin, algılanan kişilik yapısının, algılanan beden imgesinin mükemmeliyetçilik özelliklerine ortak etkisinin anlamlı olmadığını göstermiştir. Erkeklerin, başkalarınca belirlenen mükemmeliyetçilik düzeyleri kızlardan anlamlı bir farkla yüksek bulunmuştur. Algılanan kişilik yapısı ve mükemmeliyetçilik özellikleri arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır. Algılanan beden imgesi ve mükemmeliyetçilik özellikleri arasındaki fark da anlamlı bulunmamıştır. Sürekli kaygı düzeyi yüksek olan öğrencilerin başkalarınca belirlenen mükemmeliyetçilik düzeyleri, sürekli kaygı düzeyleri düşük olan gruba göre yüksek bulunmuştur. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, kaygı düzeyi yüksek üniversite hazırlık sınıfı öğrencilerinin başkalarınca belirlenen mükemmeliyetçilik düzeyleri kaygı düzeyi düşük gruba göre yüksektir. Ayrıca erkeklerin başkalarınca belirlenen mükemmeliyetçilik düzeyleri kızlara göre yüksektir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Üçüncü bölümde araştırmanın modeli, araştırma grubu, verilerin toplanmasında kullanılan ölçme araçları, ve verilerin analizine ilişkin açıklamalar yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Bu araştırma genel tarama modellerinden ilişkisel tarama türünde bir araştırmadır. Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 1991). Tarama modelleri, “geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Bu modelde önemli olan, var olanı değiştirmeye kalkmadan gözlemleyebilmektir (Karasar, 1991). İlişkisel tarama modelleri “iki ya da daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir” (Karasar, 1991).

Bu araştırmada öğrencilerin mükemmeliyetçilik alt boyutları ve anne baba tutumu alt boyutları puan ortalamalarının cinsiyet, sınıf, baba öğrenim, anne öğrenim ve ailenin geliri değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı ilişkisel olarak incelenmiştir. Araştırmanın diğer bir amacı da mükemmeliyetçilik alt boyutları ile anne baba tutumu alt boyutları arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin olup olmadığının test edilmesidir.

Araştırma Grubu

Bu araştırmanın araştırma grubunu Konya İli Selçuklu İlçesi Atatürk Anadolu Öğretmen Lisesinde okuyan 400 Öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencileri 155’i kız öğrenci ve 245’i ise erkek öğrencidir. Öğrencilerin 114’ü birinci sınıf, 106’sı ikinci sınıf, 94’ü üçüncü sınıf ve 86’sı ise lise dördüncü sınıf öğrencisidir.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği ve Anne Baba Tutumları Ölçeği kullanılmıştır. Ayrıca çalışmaya katılan öğrencilerin demografik özelliklerini belirlemek amacıyla, araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu öğrencilere uygulanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Ergenlerle ilgili birtakım değişkenler hakkında bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Kişisel Bilgi Formunda öğrencinin cinsiyet, sınıf, baba öğrenim, anne öğrenim ve ailenin gelirine ilişkin sorular bulunmaktadır.

Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği

Frost ve arkadaşları (1990) tarafından tanımlanan mükemmeliyetçilik eğilimleri geliştirdikleri 35 maddelik Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği (Multidimensional Perfectionism Scale)'nin alt ölçek ve toplam puanları ile değerlendirilmektedir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması çalışması değişik Fen liselerinde okuyan 489 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Karşıt tercüme işlemlerinden sonra, testin geçerliliğine ilişkin çalışmalar yapı geçerliliğine dayalı olarak yapılmıştır. Faktör analizi sonucunda yapı geçerliliği ile ilgili bulgular elde edilmiştir. Faktörleşebilirlik incelemesinden sonra, 35 maddelik mükemmeliyetçilik tutumlarına ilişkin ölçeğin, orijinal çözümlemesine benzer olarak 6 faktör çözümlemesi içerisinde açıklanabilirliği belirlenmiştir. Orijinal ölçekten farklı olarak 4. ve 34. maddeler farklı faktör yapıları içerisinde açıklanmışlardır. Düzen/Tertip, Davranışlardan Şüphe, Ebeveynsel Eleştiri, Hatalara Aşırı İlgi, Aile Beklentileri ve Kişisel standartlar olarak yorumlanan ve adlandırılan faktörler toplam varyansın 47.8' ini açıkladığı belirlenmiştir. Testin güvenilirliği maddeler arası iç tutarlılık yöntemiyle gerçekleştirilmiş ve alfa değerlerinin genel ve alt testler için .63 ile .87 arasında değiştiği bulunmuştur. Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı .83, yarıya bölme güvenirlik katsayısı .80 bulunmuştur (Özbay ve Mısırlı Taşdemir, 2003).

Anne Baba Tutumları Ölçeği

Araştırmada; ergenler ve yetişkinler için anne babalarının tutumlarını ölçmek amacıyla Kuzgun ve Eldeleklioğlu (2005) tarafından geliştirilen “Anne Baba Tutumları Ölçeği” kullanılmıştır.

Anne Baba Tutumları Ölçeği üç alt ölçekten oluşturulmuştur. Demokratik tutumları ölçen 15 madde, Koruyucu-İstekçi tutumları ölçen 15 madde ve Otoriter tutumları ölçen 10 maddeden olmak üzere toplam 40 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, “Hiç uygun değil”, “Pek uygun değil”, “Biraz uygun”, “Çok uygun”, “Tamamen uygun” ifadelerine göre işaretlenmektedir. Ölçekte cevaplayıcılardan, her bir ifadenin kendisi için ne derece doğru olduğunu ve ifadeyi, kendilerini en yakın olan ebeveynini

düşünerek yanıtlaması istenmektedir. Bu şekilde yanıtlanan maddeler “Hiç uygun değil” karşılığı 1, “Pek uygun değil” karşılığı 2, “Biraz uygun” karşılığı 3, “Çok uygun” karşılığı 4, “Tamamen uygun” karşılığı 5 olarak değerlendirilmiştir.

Ana baba tutumları ölçeğinin güvenilirliğini belirlemek için, önce ölçeği oluşturan alt ölçeklerin iç tutarlılık katsayıları (Cronbach Alpa) hesaplanmıştır. Sonra ölçeğin kararlı bir ölçme yapıp yapmadığı testin tekrarı yöntemi ile belirlenmiştir. Ana Baba Tutumları Ölçeği’ne ilişkin iç tutarlılık ve kararlılık katsayıları; Demokratik Tutum için İç Tutarlılık Katsayısı 0,89, Kararlılık Katsayısı 0,92. ; Koruyucu/İstekçi Tutum için İç Tutarlılık Katsayısı 0,82, Kararlılık Katsayısı 0,75. ; Otoriter Tutum için İç Tutarlılık Katsayısı 0,78, Kararlılık Katsayısı 0,79 olarak belirlenmiştir (Kuzgun ve Eldeleklioğlu, 2005).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada veri toplamak amacıyla toplam 400 lise öğrencisine Kişisel Bilgi Formu, Mükemmeliyetçilik Ölçeği ve Anne Baba Tutumları Ölçeği uygulanmıştır. Veriler SPSS 10.0 programında analiz edilmiştir. Tüm analizlerde önemlilik düzeyi .05 olarak alınmıştır.

Lise öğrencilerinin Mükemmeliyetçilik alt boyutları ve Anne Baba Tutum Ölçeği puan ortalamalarının cinsiyet, sınıf, anne ve babanın eğitim düzeyi ve ailenin geliri değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Farklılaşmanın kaynağını belirlemek amacıyla Tukey tekniğinden yararlanılmıştır. En son lise öğrencilerinin mükemmeliyetçilik alt boyutları ile Anne Baba Tutumları puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla korelasyon uygulanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın amacına bağlı olarak oluşturulan alt problemlere ilişkin elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre mükemmeliyetçilik alt boyutları puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre mükemmeliyetçilik alt boyutları puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan istatistiksel işlemler tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Mükemmeliyetçilik Alt Boyutları t Testi Sonuçları

Mükemmeliyetçilik Alt Boyutları	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	Ss	t Değeri	p Değeri
Düzen	Kız	155	24.89	4.45	1.219	.224
	Erkek	245	24.33	4.63		
Hatalara Aşırı İlgi	Kız	155	24.66	6.83	-.954	.341
	Erkek	245	25.33	6.75		
Davranışlardan Şüphe	Kız	155	13.53	3.64	-4.498	.000
	Erkek	245	15.14	3.23		
Aile Beklentileri	Kız	155	15.71	4.56	-3.080	.002
	Erkek	245	17.10	4.08		
Ailesel Eleştiri	Kız	155	7.94	3.14	-2.737	.007
	Erkek	245	8.84	3.35		
Kişisel Standartlar	Kız	155	20.95	3.38	-.427	.670
	Erkek	245	21.10	3.32		

Tablo 1 incelendiğinde cinsiyet değişkeni açısından kız öğrencilerin mükemmeliyetçilik düzen alt boyutu puan ortalamaları 24.89 (Ss:4.45) iken erkek öğrencilerin puan ortalamaları ise 24.33 (Ss:4.63) olarak hesaplanmıştır. Puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla t testi uygulanmış ve t değeri 1.219 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuca göre cinsiyet değişkeni açısından düzen alt boyutunda anlamlı düzeyde farklılaşma saptanmamıştır ($p>0.05$). Hatalara aşırı ilgi boyutunda ise kız öğrencilerin puan ortalaması 24.66 (Ss:6.83), erkek öğrencilerin puan ortalaması ise 25.33 (Ss:6.75)'dür. Puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla t testi uygulanmış ve t değeri -.954 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuca göre cinsiyet değişkeni açısından hatalara aşırı ilgi alt boyutunda anlamlı düzeyde bir farklılaşma bulunmamıştır ($p>0.05$). Mükemmeliyetçilik alt boyutlarından davranışlardan şüphe alt boyutunda ise kız öğrencilerin puan ortalaması 13.53 (ss:3.64) iken, erkek öğrencilerin puan ortalaması ise 15.14 (Ss:3.23) olarak hesaplanmıştır. Puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla t testi uygulanmış ve t değeri -4.498 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuca göre cinsiyet değişkeni açısından davranışlardan şüphe alt boyutunda anlamlı düzeyde bir farklılaşma bulunmuştur ($p<0.05$). Erkek öğrencilerin puan ortalamaları kız öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Mükemmeliyetçilik alt boyutlarından aile beklentileri alt boyutunda kız öğrencilerin puan ortalaması 15.71 (Ss:4.56) iken, erkek öğrencilerin puan ortalaması ise 17.10 (Ss:4.08) olarak hesaplanmıştır. Puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla t testi uygulanmış ve t değeri -3.080 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuca göre cinsiyet değişkeni açısından aile beklentileri alt boyutunda anlamlı düzeyde bir farklılaşma bulunmuştur ($p<0.05$). Erkek öğrencilerin puan ortalamaları kız öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Cinsiyet değişkeni açısından kız öğrencilerin mükemmeliyetçilik ailesel eleştirisi alt boyutu puan ortalamaları 7.94 (Ss:3.14) iken erkek öğrencilerin puan ortalamaları ise 8.84 (Ss:3.35) olarak hesaplanmıştır. Puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla t testi uygulanmış ve t değeri -2.737 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuca göre cinsiyet değişkeni açısından ailesel eleştirisi alt boyutunda anlamlı düzeyde bir farklılaşma olduğu görülmüştür ($p<0.05$). Erkek

öğrencilerin ailesel eleştiri puan ortalamaları kız öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Kişisel standartlar alt boyutunda ise kız öğrencilerin puan ortalaması 20.95 (Ss:3.38), erkek öğrencilerin puan ortalaması ise 21.10 (Ss:3.32)'dur. Puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla t testi uygulanmış ve t değeri -.427 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuca göre cinsiyet değişkeni açısından kişisel standartlar alt boyutunda anlamlı düzeyde bir farklılaşma bulunmamıştır ($p>0.05$).

Öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre algılanan anne baba tutumu alt boyutları puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre algılanan anne baba tutumu alt boyutları puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan istatistiksel işlemler tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Algılanan Anne-Baba Tutumu Alt Boyutları t Testi Sonuçları

Anne-Baba Tutumu Alt Boyutları	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	t Değeri	p Değeri
Demokratik	Kız	155	59.50	10.36	2.654	.008
	Erkek	245	56.64	10.78		
Koruyucu	Kız	155	36.90	8.92	-2.446	.015
	Erkek	245	39.16	9.16		
Otoriter	Kız	155	18.43	5.94	-4.612	.000
	Erkek	245	21.45	7.04		

Tablo 2 incelendiğinde kız öğrencilerinin demokratik olarak algılanan anne baba tutumu puanları ortalaması $\bar{X}$ =59.50, erkek öğrencilerinin demokratik olarak algılanan

anne baba tutumu puanları ortalaması $\bar{X}=56.64$ 'dür. İki grubun demokratik olarak algılanan anne baba tutumu puanları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı t testi ile kontrol edildiğinde ($t=2.654$), .05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu sonuca göre kız öğrencilerin, demokratik olarak algılanan anne baba tutumu puanlarının erkek öğrencilere göre yüksek olduğu belirlenmiştir.

Kız öğrencilerinin koruyucu olarak algılanan anne baba tutumu puan ortalaması $\bar{X}=36.90$ iken, erkek öğrencilerinin koruyucu olarak algılanan anne baba tutum puanları ortalaması $\bar{X}=39.16$ olarak hesaplanmıştır. İki grubun koruyucu olarak algılanan anne baba tutum puanları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı t testi ile kontrol edildiğinde t değeri -2.446 olarak hesaplanmış ve bu değer .05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bunun sonucunda erkek öğrencilerin, koruyucu olarak algılanan anne baba tutumu puanlarının kız öğrencilere göre yüksek olduğu belirlenmiştir.

Kız öğrencilerinin otoriter olarak algılanan anne baba tutum puanları ortalaması $\bar{X}=18.43$, erkek öğrencilerinin otoriter olarak algılanan anne baba tutum puanları ortalaması $\bar{X}=21.45$ 'dir. İki grubun otoriter olarak algılanan anne baba tutum puanları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı t testi ile kontrol edildiğinde ($t=-4.612$), .05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bunun sonucunda erkek öğrencilerin, otoriter olarak algılanan anne baba tutumu puanlarının kız öğrencilere göre yüksek olduğu belirlenmiştir.

Öğrencilerin sınıf değişkenine göre mükemmeliyetçilik alt boyutları puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Öğrencilerin sınıf değişkenine göre mükemmeliyetçilik alt boyutları puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan istatistiksel işlemler tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin Sınıf Değişkenine Göre Mükemmeliyetçilik Alt Boyutları Varyans Analizi ve Tukey Testi Sonuçları

Mükemmeliyetçilik Alt Boyutları	Sınıf	N	$\bar{X}$	Ss	F	Tukey Testi Sonuçları
Düzen	1	114	25.50	3.74	3.088*	1-2
	2	106	23.69	5.16		
	3	94	24.65	4.62		
	4	86	24.22	4.54		
Hatalara Aşırı İlgi	1	114	27.14	6.54	5.409*	1-2
	2	106	24.74	6.88		1-3
	3	94	23.92	6.46		1-4
	4	86	23.98	6.81		
Davranışlardan Şüphe	1	114	15.26	3.26	6.028*	1-3
	2	106	14.66	3.48		2-3
	3	94	13.28	3.33		4-3
	4	86	14.72	3.61		
Aile Beklentileri	1	114	17.41	3.75	2.306	-
	2	106	16.13	4.69		
	3	94	16.53	4.31		
	4	86	16.01	4.46		
Ailesel Eleştiri	1	114	8.41	2.95	.599	-
	2	106	8.50	3.66		
	3	94	8.24	3.08		
	4	86	8.88	3.51		
Kişisel Standartlar	1	114	21.85	3.01	3.499*	1-3
	2	106	20.88	3.29		
	3	94	20.46	3.39		
	4	86	20.79	3.60		

*p<.05

Tablo 3 incelendiğinde uygulanan varyans analizi sonucunda mükemmeliyetçilik alt boyutlarından düzen, hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe ve kişisel standartlar puan ortalamalarının sınıf değişkenine göre farklılaştığı bulunmuştur. ($p<.05$). Farklılaşmanın kaynağının belirlenmesi amacıyla Tukey testi yapılmıştır. Tukey testi sonucuna göre, birinci sınıfların düzen puan ortalamaları ikinci sınıflardan anlamlı düzeyde yüksektir. Hatalara aşırı ilgi alt boyutunda birinci sınıfların puan ortalamaları ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinde anlamlı düzeyde yüksektir. Davranışlardan şüphe alt boyutunda birinci sınıf, ikinci sınıf ve dördüncü sınıf öğrencilerinin puan ortalamaları üçüncü sınıf öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Kişisel standartlar alt boyutunda ise birinci sınıfların puan ortalamaları üçüncü sınıflardan anlamlı düzeyde yüksektir. Yapılan diğer ikili karşılaştırmalarda anlamlı düzeyde farklılaşma saptanmamıştır. Aile beklentileri ve

ailesel eleştiri alt boyutlarında ise sınıf değişkeni açısından anlamlı düzeyde bir farklılaşma bulunmamıştır.

Öğrencilerin sınıf değişkenine göre algılanan anne baba tutumu alt boyutları puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Öğrencilerin sınıf değişkenine göre algılanan anne baba tutumu alt boyutları puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan istatistiksel işlemler tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin Sınıf Değişkenine Göre Algılanan Anne-Baba Tutumu Alt Boyutları Varyans Analizi ve Tukey Testi Sonuçları

Anne-Baba Tutumu Alt Boyutları	Sınıf	N	$\bar{X}$	Ss	F	Tukey Testi Sonuçları
Demokratik	1	114	59.24	9.07	1.342	-
	2	106	57.79	10.86		
	3	94	56.35	10.35		
	4	86	57.25	12.64		
Koruyucu	1	114	39.25	8.17	.915	-
	2	106	38.57	10.14		
	3	94	37.35	9.19		
	4	86	37.68	8.95		
Otoriter	1	114	20.34	5.96	1.275	-
	2	106	21.13	7.83		
	3	94	20.24	5.95		
	4	86	19.20	7.24		

Tablo 4 incelendiğinde sınıf değişkenine göre öğrencilerin algılanan anne-baba tutumu alt boyutları olan demokratik, koruyucu ve otoriter alt boyutlarında anlamlı düzeyde bir farklılaşma saptanmamıştır ($p>.05$).

Öğrencilerin baba öğrenim değişkenine göre mükemmeliyetçilik alt boyutları puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Öğrencilerin baba öğrenimi değişkenine göre mükemmeliyetçilik alt boyutları puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla varyans analiz uygulanmış, anlamlı çıkan sonuçlar ise farklılaşmanın kaynağının belirlenmesi amacıyla tukey testi yapılmıştır. İstatistiksel işlemler tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin Baba Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Mükemmeliyetçilik Alt Boyutları Varyans Analizi ve Tukey Testi Sonuçları

Mükemmeliyetçilik Alt Boyutları	Öğrenim	N	$\bar{X}$	Ss	F	Tukey Testi Sonuçları
Düzen	İlkokul	77	24.87	4.19	.918	-
	Ortaokul	29	23.31	5.03		
	Lise	84	24.78	4.46		
	Üniversite	210	24.50	4.67		
Hatalara Aşırı İlg	İlkokul	77	25.68	6.69	.273	-
	Ortaokul	29	25.03	5.75		
	Lise	84	25.02	6.37		
	Üniversite	210	24.87	7.13		
Davranışlardan Şüp	İlkokul	77	14.89	3.78	.807	-
	Ortaokul	29	15.03	2.85		
	Lise	84	14.57	3.35		
	Üniversite	210	14.29	3.49		
Aile Beklentileri	İlkokul	77	16.71	4.32	.504	-
	Ortaokul	29	16.75	3.74		
	Lise	84	16.96	4.20		
	Üniversite	210	16.32	4.45		
Ailesel Eleştiri	İlkokul	77	8.70	2.89	3.050*	2-4 3-4
	Ortaokul	29	9.41	3.65		
	Lise	84	9.09	3.49		
	Üniversite	210	8.05	3.26		
Kişisel Standartlar	İlkokul	77	21.42	3.38	.771	-
	Ortaokul	29	20.48	2.36		
	Lise	84	21.20	3.41		
	Üniversite	210	20.91	3.41		

Tablo 5 incelendiğinde öğrencilerin mükemmeliyetçilik alt boyutlarından düzen, hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüp

Öğrencilerin baba öğrenimi değişkenine göre algılanan anne baba tutumu alt boyutları puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Öğrencilerin baba öğrenimi değişkenine göre algılanan anne baba tutumu alt boyutları puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla varyans analiz uygulanmış, anlamlı çıkan sonuçlar ise farklılaşmanın kaynağının belirlenmesi amacıyla tukey testi yapılmıştır. İstatistiksel işlemler tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Öğrencilerin Baba Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Algılanan Anne-Baba Tutumu Alt Boyutları Varyans Analizi ve Tukey Testi Sonuçları

Anne-Baba Tutumu	Öğrenim	N	$\bar{X}$	Ss	F	Tukey Testi Sonuçları
Demokratik	İlkokul	77	54.98	10.17	5.154*	4-1
	Ortaokul	29	54.75	11.29		
	Lise	84	56.58	11.27		
	Üniversite	210	59.64	10.25		
Koruyucu	İlkokul	77	38.42	8.49	.696	-
	Ortaokul	29	40.20	9.07		
	Lise	84	38.72	8.96		
	Üniversite	210	37.80	9.43		
Otoriter	İlkokul	77	14.89	3.78	.504	-
	Ortaokul	29	15.03	2.85		
	Lise	84	14.57	3.35		
	Üniversite	210	14.29	3.49		

Tablo 6 incelendiğinde demokratik anne baba tutumu baba öğrenim değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Babaları üniversite mezunu olan öğrencilerin demokratik anne baba tutum algıları babaları ilkokul mezunu olanlardan anlamlı düzeyde yüksektir. Diğer ikili karşılaştırmalarda anlamlı düzeyde bir farklılaşma bulunmamıştır.

Öğrencilerin anne öğrenim değişkenine göre mükemmeliyetçilik alt boyutları puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Öğrencilerin anne öğrenimi değişkenine göre mükemmeliyetçilik alt boyutları puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla varyans analiz uygulanmış, anlamlı çıkan sonuçlar ise farklılaşmanın kaynağının belirlenmesi amacıyla tukey testi yapılmıştır. İstatistiksel işlemler tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Öğrencilerin Anne Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Mükemmeliyetçilik Alt Boyutları Varyans Analizi ve Tukey Testi Sonuçları

Mükemmeliyetçilik Alt Boyutları	Öğrenim	N	$\bar{X}$	Ss	F	Tukey Testi Sonuçları
Düzen	İlkokul	218	24.71	4.5238	.643	-
	Ortaokul	49	23.71	5.2281		
	Lise	71	24.63	4.3202		
	Üniversite	62	24.54	4.4783		
Hatalara Aşırı İlgi	İlkokul	218	25.52	6.5283	1.062	-
	Ortaokul	49	24.16	7.7173		
	Lise	71	24.15	6.5849		
	Üniversite	62	25.25	7.1194		
Davranışlardan Şüphe	İlkokul	218	14.95	3.4176	3,587*	1-2
	Ortaokul	49	13.32	4.0124		
	Lise	71	14.04	3.1957		
	Üniversite	62	14.48	3.3620		
Aile Beklentileri	İlkokul	218	16.93	3.9543	1.946	-
	Ortaokul	49	15.61	4.7338		
	Lise	71	15.90	4.4566		
	Üniversite	62	16.77	4.9536		
Ailesel Eleştiri	İlkokul	218	8.61	3.1897	.256	-
	Ortaokul	49	8.40	3.3536		
	Lise	71	8.22	3.3941		
	Üniversite	62	8.48	3.5975		
Kişisel Standartlar	İlkokul	218	21.18	3.2334	1.154	-
	Ortaokul	49	21.12	3.5802		
	Lise	71	20.38	3.4943		
	Üniversite	62	21.25	3.3434		

Tablo 7 incelendiğinde öğrencilerin mükemmeliyetçilik alt boyutlarından düzen, hatalara aşırı ilgi, aile beklentileri, ailesel eleştiri ve kişisel standartlar alt boyutlarının anne öğrenim değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür ($p>.05$). Davranışlardan şüphe alt boyutunda ise anlamlı düzeyde farklılaşma saptanmıştır ($p<.05$). Anneleri ilkokul mezunu olan öğrencilerin davranışlardan şüphe alt boyutu puan ortalamaları, anneleri ortaokul mezunu olan öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Öğrencilerin anne öğrenimi değişkenine göre algılanan anne baba tutumu alt boyutları puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Öğrencilerin anne öğrenimi değişkenine göre algılanan anne baba tutumu alt boyutları puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek

amacıyla varyans analiz uygulanmış, anlamlı çıkan sonuçlar ise farklılaşmanın kaynağının belirlenmesi amacıyla tukey testi ile yapılmıştır. İstatistiksel işlemler tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Öğrencilerin Anne Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Algılanan Anne-Baba Tutumu Alt Boyutları Varyans Analizi ve Tukey Testi Sonuçları

Anne-Baba Tutumu	Öğrenim	N	$\bar{X}$	Ss	F	Tukey Testi Sonuçları
Demokratik	İlkokul	218	56.56	10.75	2.296	-
	Ortaokul	49	57.93	10.76		
	Lise	71	59.76	10.42		
	Üniversite	62	59.48	10.44		
Koruyucu	İlkokul	218	38.69	8.40	.353	-
	Ortaokul	49	37.81	9.68		
	Lise	71	37.53	9.92		
	Üniversite	62	38.11	10.26		
Otoriter	İlkokul	218	20.66	6.60	.675	-
	Ortaokul	49	19.53	6.36		
	Lise	71	19.59	7.55		
	Üniversite	62	20.33	6.91		

Tablo 8 incelendiğinde demokratik, koruyucu ve otoriter anne baba tutumu anne öğrenim değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Anne baba tutumları anne öğrenim değişkeninden etkilenmemektedir.

Öğrencilerin aile geliri değişkenine göre mükemmeliyetçilik alt boyutları puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Öğrencilerin aile geliri değişkenine göre mükemmeliyetçilik alt boyutları puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla varyans analiz uygulanmış, anlamlı çıkan sonuçlar ise farklılaşmanın kaynağının belirlenmesi amacıyla tukey testi yapılmıştır. İstatistiksel işlemler tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Öğrencilerin Aile Geliri Değişkenine Göre Mükemmeliyetçilik Alt Boyutları Varyans Analizi ve Tukey Testi Sonuçları

Mükemmeliyetçilik Alt Boyutları	Gelir	N	$\bar{X}$	Ss	F	Tukey Testi Sonuçları
Düzen	0-500	16	23.06	6.10	1.620	-
	501-750	45	24.93	4.40		
	751-1000	70	24.10	4.41		
	1001-1400	118	25.27	3.65		
	1401-üstü	151	24.23	5.07		
Hatalara Aşırı İlgi	0-500	16	27.43	6.64	1.905	-
	501-750	45	26.35	6.06		
	751-1000	70	25.50	7.17		
	1001-1400	118	23.87	6.01		
	1401-üstü	151	25.17	7.28		
Davranışlardan Şüphe	0-500	16	15.37	3.15	2.663*	2-4
	501-750	45	15.82	3.92		
	751-1000	70	14.37	3.11		
	1001-1400	118	13.95	3.45		
	1401-üstü	151	14.55	3.48		
Aile Beklentileri	0-500	16	16.37	4.24	.960	-
	501-750	45	17.73	3.46		
	751-1000	70	16.55	4.63		
	1001-1400	118	16.44	3.99		
	1401-üstü	151	16.33	4.65		
Ailesel Eleştiri	0-500	16	9.12	3.28	2.230	-
	501-750	45	9.22	3.43		
	751-1000	70	9.05	3.18		
	1001-1400	118	7.88	2.97		
	1401-üstü	151	8.43	3.50		
Kişisel Standartlar	0-500	16	20.00	3.81	1.719	-
	501-750	45	22.08	2.96		
	751-1000	70	20.74	3.76		
	1001-1400	118	20.88	3.19		
	1401-üstü	151	21.10	3.26		

Tablo 9 incelendiğinde öğrencilerin mükemmeliyetçilik alt boyutlarından düzen, hatalara aşırı ilgi, aile beklentileri, ailesel eleştiri ve kişisel standartlar alt boyutlarının aile geliri değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür ($p>.05$). Davranışlardan şüphe alt boyutunda ise anlamlı düzeyde bir farklılaşma saptanmıştır ($p<.05$). Aile geliri 501-750 arasında olan öğrencilerin davranışlardan şüphe alt boyutu puan ortalamaları, aile geliri 1001-1400 arasında olan öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Diğer ikili karşılaştırmalarda ise anlamlı düzeyde bir farklılaşma saptanmamıştır.

Öğrencilerin aile geliri değişkenine göre algılanan anne baba tutumu alt boyutları puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Öğrencilerin aile geliri değişkenine göre algılanan anne baba tutumu alt boyutları puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla varyans analiz uygulanmış, anlamlı çıkan sonuçlar ise farklılaşmanın kaynağının belirlenmesi amacıyla tukey testi ile yapılmıştır. İstatistiksel işlemler tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. Öğrencilerin Aile Geliri Değişkenine Göre Algılanan Anne-Baba Tutumu Alt Boyutları Varyans Analizi ve Tukey Testi Sonuçları

Anne-Baba Tutumu	Gelir	N	$\bar{X}$	Ss	F	Tukey Testi Sonuçları
Demokratik	0-500	16	54.06	13.79	2.403*	4-2 4-3
	501-750	45	55.22	10.33		
	751-1000	70	55.97	11.63		
	1001-1400	118	59.22	10.04		
	1401-üstü	151	58.56	10.30		
Koruyucu	0-500	16	38.87	8.52	.579	-
	501-750	45	39.26	9.49		
	751-1000	70	39.32	8.61		
	1001-1400	118	37.59	8.44		
	1401-üstü	151	38.00	9.84		
Otoriter	0-500	16	22.31	7.76	1.480	-
	501-750	45	21.75	6.73		
	751-1000	70	20.28	6.39		
	1001-1400	118	19.33	6.33		
	1401-üstü	151	20.37	7.17		

Tablo 10’da görüldüğü gibi demokratik anne baba tutumu aile geliri değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır ($F=2.403$, $p<.05$). Aile geliri 1001-1400 arasında olan öğrencilerin demokratik anne baba tutum algıları, aile geliri 501-750 ve 751-1000 arasında olanlardan anlamlı düzeyde yüksektir. Diğer ikili karşılaştırmalarda anlamlı düzeyde bir farklılaşma görülmemiştir.

Öğrencilerin mükemmeliyetçilik alt boyutları puanları ile algılanan anne baba tutumu alt boyutları puanları arasında anlamlı düzeyde bir ilişki var mıdır?

Tablo 11. Mükemmeliyetçilik Alt Boyutları İle Anne Baba Tutumları Alt Boyutları Arasındaki İlişkiler

		Düzen	Hatalara Aşırı İlgi	Davranışlar dan Şüphe	Aile Beklentileri	Ailesel Eleştiri	Kişisel Standartlar
Demokratik	r	.233	-.160	-.223	-.153	-.601	.118
	p	.000	.001	.000	.002	.000	.018
	N	400	400	400	400	400	400
Koruyucu	r	-.112	.319	.328	.651	.522	.174
	p	.025	.000	.000	.000	.000	.000
	N	400	400	400	400	400	400
Otoriter	r	-.204	.241	.294	.389	.637	.040
	p	.000	.000	.000	.000	.000	.431
	N	400	400	400	400	400	400

Tablo 11 incelendiğinde demokratik anne baba tutumu ile düzen ve kişisel standartlar arasında pozitif yönlü, hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, aile beklentileri ve ailesel eleştiri arasında ise negatif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Koruyucu anne baba tutumu ile düzen arasında negatif yönlü, hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, aile beklentileri, ailesel eleştiri ve kişisel standartlar arasında ise pozitif yönlü anlamlı ilişkiler görülmüştür.

Otoriter anne baba tutumu ile düzen arasında negatif yönlü, hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, aile beklentileri ve ailesel eleştiri arasında ise pozitif yönlü anlamlı ilişkiler görülmüştür.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Araştırma sonuçlarına göre cinsiyet değişkeni açısından kız öğrencilerin mükemmeliyetçilik düzen alt boyutu puan ortalamaları 24.89 (Ss:4.45) iken erkek öğrencilerin puan ortalamaları ise 24.33 (Ss:4.63) olarak hesaplanmıştır. Bu sonuca göre cinsiyet değişkeni açısından düzen alt boyutunda anlamlı düzeyde farklılaşma saptanmamıştır ($p>0.05$). Hatalara aşırı ilgi boyutunda ise kız öğrencilerin puan ortalaması 24.66 (Ss:6.83), erkek öğrencilerin puan ortalaması ise 25.33 (Ss:6.75)'dür. Puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla t testi uygulanmış ve t değeri -.954 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuca göre cinsiyet değişkeni açısından hatalara aşırı ilgi alt boyutunda anlamlı düzeyde bir farklılaşma bulunmamıştır ($p>0.05$). Mükemmeliyetçilik alt boyutlarından davranışlardan şüphe alt boyutunda ise kız öğrencilerin puan ortalaması 13.53 (ss:3.64) iken, erkek öğrencilerin puan ortalaması ise 15.14 (Ss:3.23) olarak hesaplanmıştır. Cinsiyet değişkeni açısından davranışlardan şüphe alt boyutunda anlamlı düzeyde bir farklılaşma bulunmuştur ($p<0.05$). Erkek öğrencilerin puan ortalamaları kız öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Mükemmeliyetçilik alt boyutlarından aile beklentileri alt boyutunda kız öğrencilerin puan ortalaması 15.71 (Ss:4.56) iken, erkek öğrencilerin puan ortalaması ise 17.10 (Ss:4.08) olarak hesaplanmıştır. Puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla t testi uygulanmış ve t değeri -3.080 olarak hesaplanmıştır. Cinsiyet değişkeni açısından aile beklentileri alt boyutunda anlamlı düzeyde bir farklılaşma bulunmuştur ($p<0.05$). Erkek öğrencilerin puan ortalamaları kız öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Cinsiyet değişkeni açısından kız öğrencilerin mükemmeliyetçilik ailesel eleştiri alt boyutu puan ortalamaları 7.94 (Ss:3.14) iken erkek öğrencilerin puan ortalamaları ise 8.84 (Ss:3.35) olarak hesaplanmıştır. Puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla t testi uygulanmış ve t değeri -2.737 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuca göre cinsiyet değişkeni açısından ailesel eleştiri alt boyutunda anlamlı düzeyde bir farklılaşma olduğu görülmüştür ($p<0.05$). Erkek öğrencilerin ailesel eleştiri puan ortalamaları kız öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Kişisel standartlar alt boyutunda ise kız öğrencilerin puan ortalaması

20.95 (Ss:3.38), erkek öğrencilerin puan ortalaması ise 21.10 (Ss:3.32)'dur. Puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla t testi uygulanmış ve t değeri -.427 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuca göre cinsiyet değişkeni açısından kişisel standartlar alt boyutunda anlamlı düzeyde bir farklılaşma bulunmamıştır ($p>0.05$).

Cinsiyet değişkeni açısından araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde düzen, hatalara aşırı ilgi ve kişisel standartlar alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılaşma saptanmamıştır. Kız ve erkek öğrencilerin bu alt boyutlarda mükemmeliyetçilik özelliklerinin benzerlik gösterdiği söylenebilir. Cinsiyet değişkeni açısından davranışlardan şüphe alt boyutunda anlamlı düzeyde bir farklılaşma bulunmuştur. Erkek öğrencilerin puan ortalamaları kız öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Cinsiyet değişkeni açısından aile beklentileri alt boyutunda anlamlı düzeyde bir farklılaşma bulunmuştur. Erkek öğrencilerin puan ortalamaları kız öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum ailelerin erkek çocuklardan daha fazla beklenti içerisinde oldukları sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Araştırmanın diğer bir bulgusunda ise cinsiyet değişkeni açısından ailesel eleştiri alt boyutunda anlamlı düzeyde bir farklılaşma olduğu görülmüştür ($p<0.05$). Erkek öğrencilerin ailesel eleştiri puan ortalamaları kız öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Oran Pamir (2008) mükemmeliyetçilikle ilgili yaptığı araştırma sonucundan cinsiyetler arasında yapılan karşılaştırmada, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre kişisel standartlar, ailesel eleştiri ve davranışlardan şüphe; kız öğrencilerin ise erkek öğrencilere göre düzen mükemmeliyetçilik alt boyutlarında daha yüksek ortalamalara sahip oldukları görülmüştür. Bu bulgu araştırma bulgularından davranışlarda şüphe ve ailesel eleştiri boyutu açısından benzerlik göstermektedir. Diğer taraftan bu araştırmada kişisel standartlar açısından anlamlı düzeyde farklılaşma görülmemiştir. Ailesel eleştiri noktasında, erkek çocuk olmanın daha fazla sorumluluk getirebileceği varsayımıyla, erkek öğrencilerin, anne babalarından yapacakları hatalara ilişkin daha fazla eleştiri alabilecekleri düşünülebilir. Davranışlardan şüphe alt boyutunda, erkeklerin toplumun ana dinamikleri olan aile ve iş yaşantısında birincil dereceden sorumluluk sahibi olmaları gerektiğine ilişkin inançlar ve beklentiler, erkeklerin davranışlarından ve performanslarının niteliğinden şüphe duymalarına yol açabilir (Oran Pamir, 2008).

Hamachek (1978)'e göre nevrotik mükemmeliyetçilerin bu özellikleri, çocuklukta ebeveyn tutumlarıyla ilgili yaşantılarla ilişkilidir. Mükemmeliyetçi ebeveynler aşırı eleştirel, talepkar ve genel olarak az destekleyen kişilerdir; çocukların davranışlarını onaylamak yerine, onları daha iyi yapmaları için zorlarlar. Çocuk, davranışı hiçbir zaman ebeveyninden tam onay almak için yeterli olmayacağından “yeterince iyi performans algısını” geliştiremez. Ebeveynlerin bu tutumlarına dayanarak Hamachek (1978), devamlılığı olmayan onayın, onay yokluğunun ve şartlı onayın mükemmeliyetçiliğe yol açtığını ileri sürmüştür.

Araştırmanın diğer bulgusunda ise kız öğrencilerinin demokratik olarak algılanan anne baba tutumu puanları ortalaması $\bar{X}=59.50$, erkek öğrencilerinin demokratik olarak algılanan anne baba tutumu puanları ortalaması $\bar{X}=56.64$ 'dür. İki grubun demokratik olarak algılanan anne baba tutumu puanları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı t testi ile kontrol edildiğinde ($t=2.654$), .05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu sonuca göre kız öğrencilerin, demokratik olarak algılanan anne baba tutumu puanlarının erkek öğrencilere göre yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç Oran Pamir (2008)'in bulgularıyla çelişmektedir, bu araştırmada erkeklerin puan ortalaması kızlardan anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Kız öğrenciler anne babalarını daha demokratik algılamaktadırlar. Bunun nedeni anne babaların kız çocuklarına bakış açılarından kaynaklanabilir. Dönmezer (1999)'e göre demokratik tutumu benimseyen aileler, çocuğun da kabul edebileceği mantıklı ve yeterli düzeyde bir denetime başvurlar. Kesin sınırlamalar yerine çocuğa seçme şansı tanıyan seçenekler sunarlar ve bu anlayış doğrultusunda isteklerde bulunurlar. Çocuklarına karşılıksız sevgi verirler ve bunu da tutum ve davranışları ile açıkça ortaya koyarlar.

Kız öğrencilerinin koruyucu olarak algılanan anne baba tutumu puan ortalaması $\bar{X}=36.90$ iken, erkek öğrencilerinin koruyucu olarak algılanan anne baba tutum puanları ortalaması $\bar{X}=39.16$ olarak hesaplanmıştır. İki grubun koruyucu olarak algılanan anne baba tutum puanları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı t testi ile kontrol edildiğinde t değeri -2.446 olarak hesaplanmış ve bu değer .05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bunun sonucunda erkek öğrencilerin, koruyucu olarak algılanan anne baba tutumu puanlarının kız öğrencilere göre yüksek olduğu belirlenmiştir. Kız öğrencilerinin otoriter olarak algılanan anne baba tutum puanları

ortalaması $\bar{X}=18.43$, erkek öğrencilerinin otoriter olarak algılanan anne baba tutum puanları ortalaması $\bar{X}=21.45$ 'dir. İki grubun otoriter olarak algılanan anne baba tutum puanları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı t testi ile kontrol edildiğinde ($t = -4.612$), .05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bunun sonucunda erkek öğrencilerin, otoriter olarak algılanan anne baba tutumu puanlarının kız öğrencilere göre yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç anne babaların erkek çocuklarına daha otoriter davrandıklarını akla getirmektedir.

Hamachek'e göre mükemmeliyetçilik çelişkili ya da koşullu onay sonucunda da oluşabilmektedir. Ailelerin tutarsız davranışlar ve çelişkili onay durumlarında, çocuklar diğer insanlardan kaynaklanan sürekli standartların yoksunluğunu gidermek için kendilerine makul olmayan yüksek düzeyde standartlar belirleyebilirler. Koşullu onay herhangi bir şarta bağlı olmadan verilen koşulsuz onaydan çok daha büyükse beraberinde problem ortaya çıkabilir. Aileleri koşullu onaya çok fazla vurgu yapan çocuklar performanslarına (başarılarına) çok aşırı değer verebilirken kendilerini küçümseyebilirler. Bu çocuklar yalnızca olağanüstü başarı (performans) gösterdikleri sürece değerli olabileceklerini öğrenmiş olabilirler ki bu mükemmeliyetçi düşüncenin gelişimine yol açmaktadır. Cırcır (2006)'ın öğretmen adaylarının mükemmeliyetçilik düzeylerini saptamaya yönelik yapmış olduğu araştırma sonucuna göre kız öğretmen adaylarının, erkek öğretmenlere oranla düzen boyutunda daha fazla mükemmeliyetçi tutuma sahip olduklarını bulmuştur. Bu araştırma bulgularıyla benzerlik göstermemektedir. Eleştiri alt boyutunda ise erkek öğretmen adaylarının, kız öğretmen adaylarına oranla daha fazla mükemmeliyetçi tutuma sahip oldukları bulunmuştur. Bu bulgu araştırma bulgularını destekler niteliktedir.

Gwen ve Eva (2005), çocukların mükemmeliyetçi davranışlar geliştirmesinde annelerin kontrolü ve çocuklarda depresyon gelişiminin belirtilerini araştırmışlardır. Bu araştırmayla ortaya çıkan sonuçlar şunlardır: denetimi fazla olan annelerin mükemmel olma kaygısı taşıyan çocuklara sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Yine kişilerin mükemmeliyetçi davranışları arasında keskin farklılıklar saptanmış, üstelik mükemmeliyetçiliğin birçok bakımdan negatif sonuçlar doğurduğu anlaşılmıştır. Amaca ulaşmak için veya en yüksek performansı sergileyebilmek için sarf edilen kaygının depresyon belirtileriyle ilişkisi olduğu anlaşılmıştır. Yine ailelerin çocuklarına karşı

baskıcı bir tutum sergilemesinin de çocuklarda mükemmeliyetçi bir davranışın ortaya çıkmasına yol açtığı sonucuna varılmıştır. Ailelerin kontrol mekanizmasını kullanmalarının çocuklar üzerinde kendisini üstün görme davranışına neden olduğu anlaşılmıştır (Aktaran: Oran Pamir, 2008).

Araştırmanın diğer bir bulgusunda uygulanan varyans analizi sonucunda mükemmeliyetçilik alt boyutlarından düzen, hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe ve kişisel standartlar puan ortalamalarının sınıf değişkenine göre farklılaştığı bulunmuştur. ($p<.05$). Farklılaşmanın kaynağının belirlenmesi amacıyla Tukey testi yapılmıştır. Tukey testi sonucuna göre, birinci sınıfların düzen puan ortalamaları ikinci sınıflardan anlamlı düzeyde yüksektir. Birinci sınıf öğrencileri uyum sürecinde oldukları için daha dikkatli davranabilmektedirler.

Hatalara aşırı ilgi alt boyutunda birinci sınıfların puan ortalamaları ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinde anlamlı düzeyde yüksektir. Davranışlardan şüphe alt boyutunda birinci sınıf, ikinci sınıf ve dördüncü sınıf öğrencilerinin puan ortalamaları üçüncü sınıf öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Kişisel standartlar alt boyutunda ise birinci sınıfların puan ortalamaları üçüncü sınıflardan anlamlı düzeyde yüksektir. Yapılan diğer ikili karşılaştırmalarda anlamlı düzeyde farklılaşma saptanmamıştır. Aile beklentileri ve ailesel eleştiri alt boyutlarında ise sınıf değişkeni açısından anlamlı düzeyde bir farklılaşma bulunmamıştır. Sonuçlar genel olarak lise birinci sınıf öğrencilerinin mükemmeliyetçilik düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Sınıf değişkenine göre öğrencilerin algılanan anne-baba tutumu alt boyutları olan demokratik, koruyucu ve otoriter alt boyutlarında anlamlı düzeyde bir farklılaşma saptanmamıştır ($p<.05$). Oran Pamir (2008) ise yaptığı araştırmasında demokratik anne, otoriter anne tutumlarına sahip 10. sınıf öğrencilerinin ve demokratik baba tutumlarına sahip 9. sınıf öğrencilerinin davranışlardan şüphe, ailesel beklenti alt boyutlarında ortalamalarının anlamlı derecede farklı olduğu görülmüştür. 11. Sınıf öğrencilerinin ise ailesel eleştiri alt boyutunda ortalamalarının anlamlı derecede farklı olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin mükemmeliyetçilik alt boyutlarından düzen, hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, aile beklentileri ve kişisel standartlar alt boyutlarının baba

öğrenim değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Ailesel eleştiri alt boyutunda ise anlamlı düzeyde farklılaşma saptanmıştır. Babaları üniversite mezunu olan öğrencilerin ailesel eleştiri puan ortalamaları, babaları ortaokul ve lise mezunu olan öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Bu sonuç eğitim seviyesi yüksek ailelerin çocuklarından beklentilerinin de yüksek olduğunu göstermektedir.

Öğrencilerin mükemmeliyetçilik alt boyutlarından düzen, hatalara aşırı ilgi, aile beklentileri, ailesel eleştiri ve kişisel standartlar alt boyutlarının anne öğrenim değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür ($p > .05$). Davranışlardan şüphe alt boyutunda ise anlamlı düzeyde farklılaşma saptanmıştır ($p < .05$). Anneleri ilkokul mezunu olan öğrencilerin davranışlardan şüphe alt boyutu puan ortalamaları, babaları ortaokul mezunu olan öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Mısırlı-Taşdemir (2004) üstün yetenekli çocuklarla ilgili yaptığı araştırmasında okur-yazar düzeyde eğitime sahip anne-babaların çocuklarının üniversite ve üstü eğitime sahip anne-babaların çocuklarından daha fazla mükemmeliyetçi olma eğiliminde olduklarını saptamıştır.

Demokratik anne baba tutumu baba öğrenim değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Babaları üniversite mezunu olan öğrencilerin demokratik anne baba tutum algıları babaları ilkokul mezunu olanlardan anlamlı düzeyde yüksektir. Diğer ikili karşılaştırmalarda anlamlı düzeyde bir farklılaşma bulunmamıştır. Bu sonuca göre eğitim düzeyinin anne babaların tutum ve davranışlarını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Diğer taraftan demokratik, koruyucu ve otoriter anne baba tutumu anne öğrenim değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Anne baba tutumları anne öğrenim değişkeninden etkilenmemektedir.

Oran Pamir (2008) yaptığı araştırmasında demokratik anne tutumuna sahip ve annesi lise mezunu öğrencilerin ortalamalarının, annesi ilkokul, ortaokul ve üniversite mezunu olanlardan anlamlı derecede farklı olduğu görülmüştür. Düzen alt boyutunda annesi lise mezunu olanların ortalamalarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca davranışlardan şüphe alt boyutunda annesi ilkokul mezunu olanların, ailesel eleştiri alt boyutunda annesi ortaokul mezunu olanların, kişisel standartlar alt boyutunda ise annesi ilkokul ve lise mezunu olanların ortalamalarının daha yüksek olduğu da bulunmuştur.

Ülkemizde özellikle okur-yazar ya da düşük seviyelerde eğitime sahip ve bunun doğurduğu çeşitli sıkıntıları ve güçlükleri yaşamak zorunda olan ailelerin çocuklarının kendileri gibi olmamaları yönünde çok fazla çaba gösterdikleri gözlenmektedir. Bu isteklerinin paralelinde çocuklarına yönelik yüksek beklentilere ve standartlara sahip olma olasılıklarının bir uzantısı olarak düşük düzeyde eğitime sahip anne-babaların çocuklarının daha fazla mükemmeliyetçi olma eğiliminde olmaları sonucu ortaya çıkabilir (Oran Pamir 2008).

Araştırmanın diğer bir bulgusunda ise öğrencilerin mükemmeliyetçilik alt boyutlarından düzen, hatalara aşırı ilgi, aile beklentileri, ailesel eleştiri ve kişisel standartlar alt boyutlarının aile geliri değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür ($p>.05$). Davranışlardan şüphe alt boyutunda ise anlamlı düzeyde bir farklılaşma saptanmıştır ($p<.05$). Aile geliri 501-750 arasında olan öğrencilerin davranışlardan şüphe alt boyutu puan ortalamaları, aile geliri 1001-1400 arasında olan öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Diğer ikili karşılaştırmalarda ise anlamlı düzeyde bir farklılaşma saptanmamıştır.

Demokratik anne baba tutumu aile geliri değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır ($F=2.403$, $p<.05$). Aile geliri 1001-1400 arasında olan öğrencilerin demokratik anne baba tutum algıları, aile geliri 501-750 ve 751-1000 arasında olanlardan anlamlı düzeyde yüksektir. Diğer ikili karşılaştırmalarda anlamlı düzeyde bir farklılaşma görülmemiştir. Bu sonuca göre aile gelirinin yüksek olması anne babaların tutumlarını etkilediği söylenebilir.

Mükemmeliyetçilik alt boyutları ile anne baba tutumları arasındaki ilişkiler incelendiğinde ise demokratik anne baba tutumu ile düzen ve kişisel standartlar arasında pozitif yönlü, hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, aile beklentileri ve ailesel eleştiri arasında ise negatif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Anne baba demokratik tutum sergilemeleri öğrencilerin düzen ve kişisel standartlar boyutlarını olumlu yönde etkilemektedir. Çünkü demokratik tutuma sahip anne babalar çocuklarına güvenmekte ve onlar daha fazla özgürlük tanımaktadırlar. Dolayısıyla gençler de bu yaklaşımdan olumlu etkilenmektedirler.

Koruyucu anne baba tutumu ile düzen arasında negatif yönlü, hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, aile beklentileri, ailesel eleştiri ve kişisel standartlar arasında ise

pozitif yönlü anlamlı ilişkiler görülmüştür. Anne babanın koruyucu olması çocuklarını aşırı eleştirmesi ve onlara güvenmeme onların adına bazı davranışları yapma sonuçlarını ortaya çıkarmaktadır. Otoriter anne baba tutumu ile düzen arasında negatif yönlü, hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, aile beklentileri ve ailesel eleştiri arasında ise pozitif yönlü anlamlı ilişkiler görülmüştür. Otoriter davranan anne babalar çocuklarını eleştirmekte ve hatalarına odaklanmaktadırlar.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonuçları aşağıda özetlenmiştir.

1. Cinsiyet değişkeni açısından düzen alt boyutunda anlamlı düzeyde farklılaşma saptanmamıştır ($p>0.05$).
2. Cinsiyet değişkeni açısından hatalara aşırı ilgi alt boyutunda anlamlı düzeyde bir farklılaşma bulunmamıştır ($p>0.05$).
3. Cinsiyet değişkeni açısından davranışlardan şüphe alt boyutunda anlamlı düzeyde bir farklılaşma bulunmuştur ($p<0.05$). Erkek öğrencilerin puan ortalamaları kız öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.
4. Cinsiyet değişkeni açısından aile beklentileri alt boyutunda anlamlı düzeyde bir farklılaşma bulunmuştur ($p<0.05$). Erkek öğrencilerin puan ortalamaları kız öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.
5. Cinsiyet değişkeni açısından kız öğrencilerin mükemmeliyetçilik ailesel eleştiri alt boyutu puan ortalamaları 7.94 (Ss:3.14) iken erkek öğrencilerin puan ortalamaları ise 8.84 (Ss:3.35) olarak hesaplanmıştır. Bu sonuca göre cinsiyet değişkeni açısından ailesel eleştiri alt boyutunda anlamlı düzeyde bir farklılaşma olduğu görülmüştür ($p<0.05$). Erkek öğrencilerin ailesel eleştiri puan ortalamaları kız öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.
6. Kişisel standartlar alt boyutunda ise kız öğrencilerin puan ortalaması 20.95 (Ss:3.38), erkek öğrencilerin puan ortalaması ise 21.10 (Ss:3.32)'dur. Bu sonuca göre cinsiyet değişkeni açısından kişisel standartlar alt boyutunda anlamlı düzeyde bir farklılaşma bulunmamıştır ($p>0.05$).
7. Kız öğrencilerinin demokratik olarak algılanan anne baba tutumu puanları ortalaması $\bar{X}=59.50$, erkek öğrencilerinin demokratik olarak algılanan anne baba tutumu puanları ortalaması $\bar{X}=56.64$ 'dür. Bu

sonuca göre kız öğrencilerin, demokratik olarak algılanan anne baba tutumu puanlarının erkek öğrencilere göre yüksek olduğu belirlenmiştir.

8. Kız öğrencilerinin koruyucu olarak algılanan anne baba tutumu puan ortalaması $\bar{X}=36.90$ iken, erkek öğrencilerinin koruyucu olarak algılanan anne baba tutum puanları ortalaması $\bar{X}=39.16$ olarak hesaplanmıştır. Bunun sonucunda erkek öğrencilerin, koruyucu olarak algılanan anne baba tutumu puanlarının kız öğrencilere göre yüksek olduğu belirlenmiştir.
9. Kız öğrencilerinin otoriter olarak algılanan anne baba tutum puanları ortalaması $\bar{X}=18.43$, erkek öğrencilerinin otoriter olarak algılanan anne baba tutum puanları ortalaması $\bar{X}=21.45$ 'dir. Bunun sonucunda erkek öğrencilerin, otoriter olarak algılanan anne baba tutumu puanlarının kız öğrencilere göre yüksek olduğu belirlenmiştir.
10. Mükemmeliyetçilik alt boyutlarından düzen, hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe ve kişisel standartlar puan ortalamalarının sınıf değişkenine göre farklılaştığı bulunmuştur. ($p<.05$). Farklılaşmanın kaynağının belirlenmesi amacıyla Tukey testi yapılmıştır. Tukey testi sonucuna göre, birinci sınıfların düzen puan ortalamaları ikinci sınıflardan anlamlı düzeyde yüksektir.
11. Hatalara aşırı ilgi alt boyutunda birinci sınıfların puan ortalamaları ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinde anlamlı düzeyde yüksektir.
12. Davranışlardan şüphe alt boyutunda birinci sınıf, ikinci sınıf ve dördüncü sınıf öğrencilerinin puan ortalamaları üçüncü sınıf öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.
13. Kişisel standartlar alt boyutunda birinci sınıfların puan ortalamaları üçüncü sınıflardan anlamlı düzeyde yüksektir.

14. Sınıf değişkenine göre öğrencilerin algılanan anne-baba tutumu alt boyutları olan demokratik, koruyucu ve otoriter alt boyutlarında anlamlı düzeyde bir farklılaşma saptanmamıştır ($p<.05$).
15. Öğrencilerin mükemmeliyetçilik alt boyutlarından düzen, hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, aile beklentileri ve kişisel standartlar alt boyutlarının baba öğrenim değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görölmüştür. Ailesel eleştiri alt boyutunda ise anlamlı düzeyde farklılaşma saptanmıştır. Babaları üniversite mezunu olan öğrencilerin ailesel eleştiri puan ortalamaları, babaları ortaokul ve lise mezunu olan öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.
16. Öğrencilerin mükemmeliyetçilik alt boyutlarından düzen, hatalara aşırı ilgi, aile beklentileri, ailesel eleştiri ve kişisel standartlar alt boyutlarının anne öğrenim değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görölmüştür ($p>.05$). Davranışlardan şüphe alt boyutunda ise anlamlı düzeyde farklılaşma saptanmıştır ($p<.05$). Anneleri ilkokul mezunu olan öğrencilerin davranışlardan şüphe alt boyutu puan ortalamaları, babaları ortaokul mezunu olan öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.
17. Demokratik anne baba tutumu baba öğrenim değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Babaları üniversite mezunu olan öğrencilerin demokratik anne baba tutum algıları babaları ilkokul mezunu olanlardan anlamlı düzeyde yüksektir. Diğer ikili karşılaştırmalarda anlamlı düzeyde bir farklılaşma bulunmamıştır. Bu sonuca göre eğitim düzeyinin anne babaların tutum ve davranışlarını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Diğer taraftan demokratik, koruyucu ve otoriter anne baba tutumu anne öğrenim değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görölmüştür. Anne baba tutumları anne öğrenim değişkeninden etkilenmemektedir.
18. Öğrencilerin mükemmeliyetçilik alt boyutlarından düzen, hatalara aşırı ilgi, aile beklentileri, ailesel eleştiri ve kişisel standartlar alt boyutlarının aile geliri değişkeni açısından anlamlı düzeyde

farklılaşmadığı görülmüştür ($p>.05$). Davranışlardan şüphe alt boyutunda ise anlamlı düzeyde bir farklılaşma saptanmıştır ($p<.05$). Aile geliri 501-750 arasında olan öğrencilerin davranışlardan şüphe alt boyutu puan ortalamaları, aile geliri 1001-1400 arasında olan öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

19. Demokratik anne baba tutumu aile geliri değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Aile geliri 1001-1400 arasında olan öğrencilerin demokratik anne baba tutum algıları, aile geliri 501-750 ve 751-1000 arasında olanlardan anlamlı düzeyde yüksektir.
20. Mükemmeliyetçilik alt boyutları ile anne baba tutumları arasındaki ilişkiler incelendiğinde ise demokratik anne baba tutumu ile düzen ve kişisel standartlar arasında pozitif yönlü, hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, aile beklentileri ve ailesel eleştiri arasında ise negatif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmuştur.
21. Koruyucu anne baba tutumu ile düzen arasında negatif yönlü, hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, aile beklentileri, ailesel eleştiri ve kişisel standartlar arasında ise pozitif yönlü anlamlı ilişkiler görülmüştür.

ÖNERİLER

1. Bireylerin gelecekteki yaşamlarında ilk çocukluk yılları etkili olmaktadır. Dolayısıyla anne babalar çocuklarına olumlu modeller sunmaları önem taşımaktadır. Özellikle demokratik tutum sergilemeleri bireylerde demokratik anlayışın gelişmesine katkı sağlayacaktır.

2. Anne baba tutumlarının bireylerin kişilik özellikleri üzerindeki etkisini ortaya koyan ayrıntılı çalışmaların yapılması literatüre önemli katkılar sağlayabilir.

3. Mükemmeliyetçilik ve anne baba tutumlarının araştırıldığı bu çalışmanın sonuçları okullarda yürütülen rehberlik hizmetlerinde rehber öğretmenlere bilgi vermesi açısından önemli olabilir.

4. Anne-baba tutumları ve mükemmeliyetçilik arasındaki ilişkiler dikkate alındığında, ebeveynlere verilecek seminerlerde bu konulara dikkat çekilmesi yararlı olabilir.

KAYNAKÇA

- Ablard K. E. and Parker W. D. (1997). Parents' achievement goals and perfectionism in their academically talented children. *Journal of Youth and Adolescence*. 26, (6), 651-667.
- Adams. J. F. (1995). *Ergenliği Anlamak*. (Yayıma Hazırlayan: Bekir Onur). Ankara: İmge Kitabevi.
- Antony M. M. & Swinson R. P. (2000). Mükemmeliyetçilik, Dost Sandığınız Düşman (When Perfect isn't Good Enough). Çeviri: Aslı Açıkgöz. İstanbul:Kuraldışı Yayınevi.
- Başer, S.C. (2007) Batıkent İlköğretim Okulu Sekizinci Sınıf Öğrencilerinde Mükemmeliyetçiliğın Akademik Başarıya Erkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Disiplinlerarası Sosyal Psikiyatri Anabilim Dalı.
- Bilir, Şule ve Dabanlı, Duyan (1991). *Ergenlik Çağındakinin Sosyal Gelişimine Aile Tutumlarının Etkisinin Araştırılması*. Aile Yazıları, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Burns, D. D. (1980). The perfectionist's script for self-defeat. *Psychology Today*, 14, 34-52.
- Bieling, P. J., Israeli, A. L., & Antony, M. M. (2004). Is perfectionism good, bad, or both? examining models of the perfectionism construct. *Personality and Individual Differences*, 36, 1373-1385.
- Cırcır, B. (2006). Öğretmen Adaylarının Denetim Odakları ve Mükemmeliyetçilik Tutumlarının Bazı Özlük Niteliklerine Göre Karşılaştırılmalı Olarak İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cüceloğlu, Doğan (1997). *İnsan ve Davranış*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çağdaş, A. ve Seçer, Z. (2004). *Anne Baba Eğitimi*. Konya: Eğitim Kitabevi.
- Demiriz S., Öğretir A.D. (2007). *Alt Ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 10 Yaş Çocuklarının Anne Tutumlarının İncelenmesi*. Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:15 No:1, s. 105-122.

- Dökmen, Z.Y. (1996). Bir grup kız ve erkek üniversite öğrencisinin anneleriyle ilişkilerinin karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Bülteni*, Cilt: 2, Sayı: 5. Ankara Üniversitesi.
- Dönmezer, İ. (1999). *Ailede İletişim ve Etkileşim*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Durmuş, R. (2006). 3-6 Yaş Arası Çocuğu Olan Ebeveynlerin Kişilik Özellikleri İle Anne-Baba Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi, Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Ekşi, Aysel (1990). *Çocuk, Genç, Ana Babalar*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Ellis, A. (1962). *Reason and Emotion in Psychotherapy*. L. Stuart. New York.
- Erözkan, A. (2007). *Davranışçı Yaklaşımda Öğrenme. Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Maya Akademi Yayıncılık, 260-290.
- Flett, G. L., Sawatzky, D. L. & Hewitt, P. L. (1995). Dimensions of perfectionism and goal commitment: a further comparison of two perfectionism measures. *Journal of Psychopathology and Behavioural Assessments*, 17, 111-124.
- Frost, R. O., Lahart, C. and Rosenblate, R. (1991). The developmental perfectionism: a study of daughters and their parents. *Cognitive Therapy And Research*, Vol:15 469-489
- Frost, R. O., Marten, P. A., Lahart, C., & Rosenblate, R. (1990). The dimensions of perfectionism. *Cognitive therapy and research*, 14, 449-468.
- Gander M.J., Gardiner H.W. (1998). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. (Çeviri: Bekir Onur). Ankara: İmge Kitabevi.
- Geçtan, E. (1988). *Çağdaş Yaşam Ve Normaldışı Davranışlar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gençtan, E. (2000). *Psikanaliz ve sonrası*. (9. Basım), İstanbul: Remzi Kitapevi Yayınları.
- Güneysu, Sibel ve Bilir, Şule, (1991). *Üniversite Gençlerinin Kendilerini Kabul Düzeyine Algılanan Anne Baba Tutumlarının Etkisi*. Aile Yazıları, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara.

- Gwen A. Kenney-Benson and Eva M. P. (2005). The Role Of Mothers' Use Of Control in Children's Perfectionism: Implications For The Development Of Children's Depressive Symptoms. *Journal Of Personality*, Vol. 73 (1) 23-46.
- Hamachek, D. E. (1978). Psychodynamics of Normal and Neurotic Perfectionism. *Psychology*, 15, 27-33.
- Hewitt, P. L., & Flett, G. L. (1991). Perfectionism In The Self and Social Contexts: Conceptualization, Assessment, and Association With Psychopathology. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 465-470.
- Horney, K. (2006a). *Nevrozlar ve insan gelişimi: öz gerçekleştirme kavgası* (Neurosis and Human Growth: The Struggle Toward Self-Realization). (S. Budak, Çev.). 5. Basım, İstanbul: Öteki Yayınevi.
- Horney, K. (2006b). *Psikolojide yeni yollar* (4. Baskı), (S. Budak, Çev.). İstanbul: Öteki Yayınevi.
- Horney, K. (2006c). *Ruhsal çatışmalarımız*, (5. Baskı), (S. Budak, Çev.). İstanbul: Öteki Yayınevi.
- Hortaçsu, N. (2003). *Çocuklukta İlişkiler, Ana Baba Kardeş ve Arkadaşlar*. Ankara: İmge Kitabevi.
- İsen. ve Batmaz, (2006). *Ben ve Toplum*. İstanbul: Salyangoz Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1988). *İnsan ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş*. İstanbul: Evrim Basım Yayım.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1996). *İnsan Aile Kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Karahan, F.T. Sardogan, M. E. (2004) *Psikolojik Danışma ve Psikoterapide Kuramlar*. (İkinci Baskı). Deniz Kültür Yayınları.
- Kulaksızoğlu, A. (2000). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kuzgun, Y., Eldeleklioğlu, J. (2005). *Anne Baba Tutumları Ölçeği*. (Editör: Yıldız Kuzgun, Feride Bacanlı). *PDR'de Kullanılan Ölçekler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Lasota, M. (2005). *Perfectionism and the role of self-esteem*. Unpublished Master Thesis, Universty of Nevada, Las Vegas, USA.

- Maslow, A. H. (1970). *Motivation and Personality*. New York: Harper & Row Publishers. Second edition.
- Missildine, W. H. (1963), *Your Inner Child of The Past*, Simon and Schuster, New York.
- Morgan, Clifford T. (1989). *Psikolojiye Giriş Ders Kitabı*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları.
- Nazlı, S. (2007). *Aile Danışmanlığı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Oral, M. (1999). The relationship between dimensions of perfectionism stressful events and depressive symptoms in university students. Unpublished masters thesis. *The Middle East Technical University*, Institute of Social Science.
- Özbay, Y. ve Mısırlı Taşdemir, Ö. (2003). Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, 9-11Temmuz, Malatya.
- Öztürk, O. (1989). *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları*. İstanbul: Evrim Basım Yayım.
- Özyürek, A. (2004). *Kırsal Bölge ve Şehir Merkezinde Yaşayan 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Oran Pamir, Ç. (2008). Lise Öğrencilerinin Mükemmeliyetçilik Düzeyleri ile Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişki. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Parker, W. D. (1997). An empirical typology of perfectionism in academically talented children. *American Educational Research Journal*, 34, 545-562.
- Patch. A. R. (1984). Reflections on perfection. *American Psychologist*, 39 (4), 386-39
- Rice, K. G., Lopez, F.G., & vergara, D. (2005). Parental/Social influences on perfectionism and adult attachment orientations. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 24 (4), 580-605.
- Rice, K. G., Ashby, J. , & Slaney, R. B. (1998). Self-esteem as a mediator between perfectionism and depression: a structural equations analysis. *Journal of Counseling Psychology*, 45 (3), 304-314.

- Schultz, D.P ve Schultz, S.E. (2002). *Modern psikoloji tarihi* (2. Baskı), (Y. Aslay, Çev.). İstanbul:Kaknüs Yayınları.
- Siegle, D. & Schuler, A. (2000). Perfectionism differences in gifted middle students, *Roeper Review*, 23, 39-44.
- Slaney, R. B., Rice, G. K., Mobley, M., Trippi, J. & Ashby, J. (2001), The revised almost perfect scale”. *Measurement and Evaluation in Counselling and Development*, 34, 130-144.
- Slaney, R. B., & Ashby, J. (1996). Perfectionists: Study of a criterion group. *Journal of Counselling and Development*, 74 (4), 393-398.
- Soenens, B., Vansteenkiste, M., Duriez, B. and Goossens, L. (2006).In search of the sources of psychologically controlling parenting: The role of parental separation anxiety and parental maladaptive perfectionism. *Journal of Research on Adolescence*, Vol, 16 (4).
- Şanlı, D. (2007). *Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Tangney, J.P. (2002). Perfectionism and the self-conscious: Shame, guilt, embarrassment and pride. Flett ve P.L.Hewit (Der), *Perfectionism: theory, research and treatment*(199-215). Washington, Dc; American Psychological Association
- Yavuzer, H. (2001). *Ana-Baba ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yılmaz, A. (2000). *Eşler Arasındaki Uyum ve Çocuğun Algıladığı Anne-Baba Tutumu İle Çocukların, Ergenlerin, Gençlerin Akademik Başarıları ve Benlik Algıları Arasındaki İlişkiler*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, Y. (2007). *Anne-Baba Tutumları İle İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Okul Başarısı Ve Özerkliklerinin Gelişimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tuncer, B.(2006).Kaygı Düzeyleri Farklı Üniversite Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Mükemmeliyetçilik Özelliklerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Eğitim Bilimleri Ana Bilim dalı.
Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Bilim Dalı.

Tuncer, B., Voltan Acar, N.(2006). Kaygı düzeyleri farklı üniversite hazırlık sınıfı öğrencilerinin mükemmeliyetçilik özelliklerinin incelenmesi.*Kriz Dergisi*,14(2),1-15.

Türkbay, T., Akın, R., Söhmen, G. Ve Söhmen, T. (2008). *Aile Tutumları Ve Çocuk Gelişimi Üzerine Etkileri*, http://www.gata.edu.tr/dahilibilimler/cocukruh/aile_tutumlari.htm, erişim; 30.11.2008.

Vieth, A.Z. and Trull, T.J. (1999). Family patterns of perfectionism: an examination of college students and their parents. Department of Psychology, University of Missouri-Columbia.

Yıldız, H. Y. (2007). Sınav Kaygısı, Ana-Baba Tutumları ve Mükemmeliyetçilik Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

EK I

KİŞİSEL BİLGİLER

CİNSİYETİ : KIZ (1) ERKEK (2)

ÖĞRENİM GÖRDÜĞÜNÜZ SINIF :

OKUR YAZAR (1) İLKOKUL (2) ORTAOKUL (3) LİSE (4) ÜNİVERSİTE (5)

BABA ÖĞRENİM DÜZEYİ :

ANNE ÖĞRENİM DÜZEYİ :

AİLENİN AYLIK GELİRİ :

(0-500 =1 501-750=2 751-1000=3 1001-1400=4 1401-DAHA FAZLASI=5)

EK II

ANA BABA TUTUM ÖLÇEĞİ

Örnek Maddeler

Size, ana babaların çocuklarını hangi yöntemlerle eğittiğini, çocuklarına toplumsal davranışlar kazandırırken nasıl davrandığını ifade eden cümlelerden oluşan bir liste verilmiştir. Sizden istenen, bu cümleleri okuyup bunların annenizin ya da babanızın sizi eğitirken genellikle benimsediği davranışlara ne derecede benzediğini, onların tutumuna ne kadar uyduğunu düşünerek “Hiç Uygun Değil” ibaresinden “Tamamen Uygun” ibaresi arasında beşli dereceleme yaparak maddelerin karşısına seçeneklerden en uygun bulduğunuzu işaretlemenizdir.

A) Hiç uygun değil B) Pek uygun değil C) Biraz uygun
D) Çok uygun E) Tamamen uygun

	Hiç Uygun değil	Pek Uygun Değil	Biraz Uygun	Çok Uygun	Tamamen Uygun
1. Bana her zaman güven duygusu vermiş ve beni sevdiğini hissettirmiştir.					
2. Çok yönlü gelişmem için beni olanakları ölçüsünde desteklemiştir.					
3. Her yaptığım işin olumlu yanlarını değil kusurlarını görmüş ve beni eleştirmiştir.					
4. Her zaman başıma kötü bir şey gelecekmiş gibi beni koruyup kollamaya çalışır.					
5. Aramızdaki ilişki ona içimi açmaya cesaret edemeyeceğim kadar resmidir.					
6. Arkadaşlarımı eve çağdırmama izin verir, geldiklerinde onlara iyi davranırdı.					
7. Elinden geldiği kadar, her konuda benim fikrimi almaya özen gösterir.					
8. Çevremizdeki çocuklarla beni karşılaştırır, onların benden daha iyi olduklarını söylerdi.					
9. Bana hükmetmeye çalışır.					
10. Bugün bile alışverişe çıkacağım zaman, kandırılacağımı düşünerek benimle gelmek ister.					
11. Benden her zaman gücümün üstünde başarı beklemiştir.					
12. Fiziksel ve duygusal olarak kendisine yakın olmak istediğim zaman soğuk ve itici davranırdı.					
13. Sorunlarımı onunla rahatlıkla konuşabilirim.					
14. Neden bazı şeyleri yapma ya da yapmamam gerektiğini bana açıklar.					
15. Birlikte olduğumuz zamanlar ilişkimiz çok arkadaşçadır.					
16. Kendi istediği mesleği seçmem konusunda beni zorlamıştır.					

EK III

ÇOK BOYUTLU MÜKEMMELİYETÇİLİK ÖLÇEĞİ Örnek Maddeler

Aşağıda kişilik özellik ve davranışlarına ilişkin bir dizi ifade bulunmaktadır. Her ifadeyi okuduktan sonra o görüşe ne kadar katıldığınızı belirtiniz.

(1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Karasızım, (4) Katılıyorum, (5) Kesinlikle Katılıyorum. Düşüncelerinizi rakamlardan sizce en uygun olanını yuvarlak içine alarak ifade edebilirsiniz. Eğer bir ifade ile ilgili fikriniz yoksa ya da kararsızsanız (3) rakamını işaretleyiniz.

1. Ebeveynlerim benim için çok yüksek standartlar belirler.	1	2	3	4	5
2. Düzen (plan) benim için çok önemlidir.	1	2	3	4	5
3. Çocukken, bir şeyi mükemmel olarak gerçekleştirmedimde cezalandırıldım.	1	2	3	4	5
4. Kendim için en yüksek standartları belirlemezsem, muhtemelen ikinci sınıf bir insan olurum.	1	2	3	4	5
5. Ebeveynlerim hatalarımı asla anlamaya çalışmadılar.	1	2	3	4	5
6. Yaptığım her şeyde tam anlamıyla yeterli olmak benim için çok önemlidir.	1	2	3	4	5
7. Düzenli (temiz) bir insanım.	1	2	3	4	5
8. Düzenli (temiz) bir insan olmaya gayret ederim.	1	2	3	4	5
9. Okulda (işte) başarısız olursam, kişi olarak ta başarısızımdır.	1	2	3	4	5
10. Hata yaparsam sinirlenirim.	1	2	3	4	5
11. Ebeveynlerim her şeyde en iyi olmamı istemişlerdir.	1	2	3	4	5
12. Kendime çoğu insandan daha yüksek standartlar koyarım.	1	2	3	4	5
13. Eğer biri okulda (işte) bir işi benden daha iyi yaparsa, kendimi bütün işlerde başarısız hissederim.	1	2	3	4	5
14. Kısmen başarısız olmam bütünüyle başarısız olmak kadar kötüdür.	1	2	3	4	5
15. Ailemde sadece mükemmel performans yeterince iyidir.	1	2	3	4	5
16. Bir amaca ulaşmada çabalarımı odaklaştırmada çok iyiyimdir.	1	2	3	4	5
17. Bir şeyi çok dikkatli bir şekilde yapmış olsam bile, çoğu zaman yeterince doğru olmadığı hissine kapılırım.	1	2	3	4	5
18. Yaptığım şeylerde en iyiden daha azını gerçekleştirdiğimde öfkelenirim.	1	2	3	4	5
19. Çok yüksek hedeflerim vardır.	1	2	3	4	5
20. Ebeveynlerim benden mükemmellik beklemektedirler.	1	2	3	4	5